

madártávlat

Természetvédelmi folyóirat

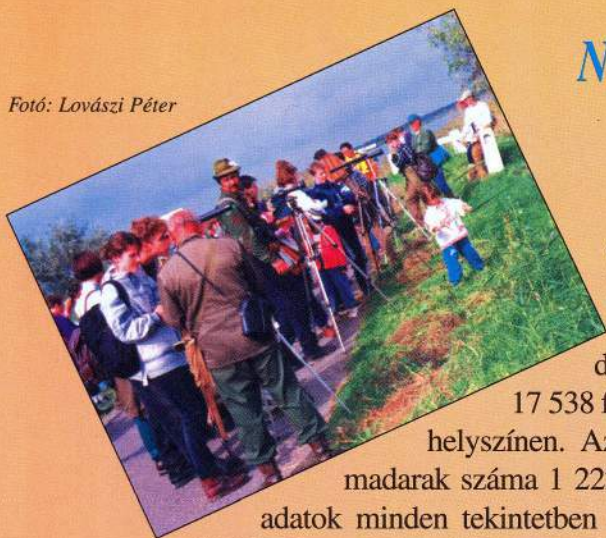
Elkezdődött valami

Süvöltő

Madárvonulás

Mit ér a kerecsensólyom,
ha magyar?

Fotó: Lovászi Péter

NEMZETKÖZI MADÁRMEGFIGYELŐ NAPOK EREDMÉNYE

Október 3-án és 4-én tartották Európa 30 országának részvételével a 7. Nemzetközi Madármegfigyelő Napok eseményeit. Az Európa-szerte rossz időjárás sajnos rányomta bélyegét a rendezvényre. A mindenki számára nyitott programban összesen

17 538 fő vett részt 893 helyszínen. Az általuk látott madarak száma 1 222 287. Ezek az adatok minden tekintetben elmaradnak az előző évek eredményeitől.

A hazai madármegfigyelők viszont igazán kitettek magukért, és a hűvös, borult idő ellenére több helyszínen várták és kalauzolták az érdeklődőket, mint az eddigi legsikeresebb tavalyi évben. Az országban 238 helyszínre 2 662-en látogatottak ki. Az általuk megfigyelt madarak száma 386 311 példány, ami pontosan 80 000-rel kevesebb az 1997-es eredményénél. A mi eredményeink az előzetes összevetés alapján a megfigyelési helyszínek és a látott madarak számát illetően az első helyet jelentik. Helyszínben a hollandok követnek minket 140 megfigyelési pontjukkal, míg a madarak számában Svédországot előztük meg, ahol 200 000 madár került a megfigyelők távcsöve elé. A résztvevők számában az összevetésben sokat javult a helyezetsgünk, hiszen a tavalyi 7. helyről a 3. helyre jöttünk fel. E kategóriában a görögök szerepeltek a legjobban az 5000 résztvevővel, 2-ikak az ukránok 3 291 fővel.

Bütykös hattyú

Fotó: Péchy Tamás

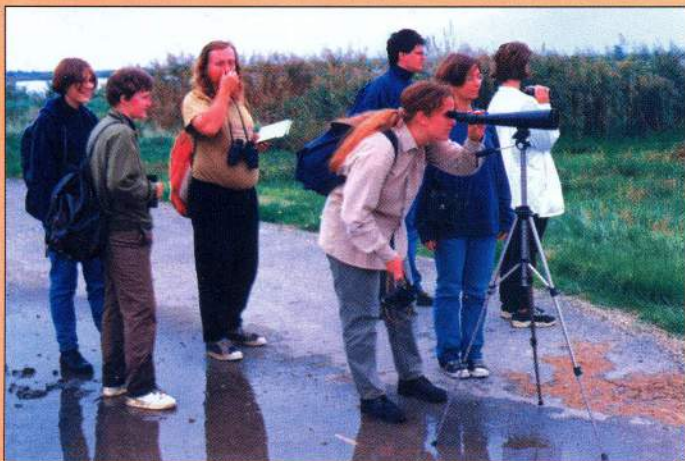
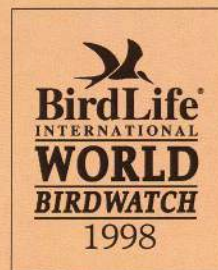
Dankasirályok

Fotó: Péchy Tamás

Nálunk az 5 legnagyobb számban látott madárfaj a következő volt:

– seregély	84 190
– dankasirály	49 056
– tőkés réce	35 325
– daru	21 008
– szárcsa	8 250

A sok fajtából álló honi listán ritka megfigyelések is szerepelnek. Így sikerült látni halászsirályt, dolmányos sirályt, selyemgémet, ugartyúkot.

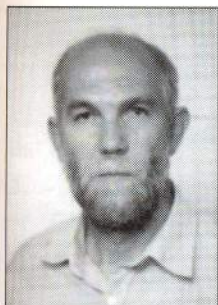

Fotó: Lovászi Péter

Süvöltő

Fotó: Winkler Dániel

A mundér becsülete?

Bizonyára emlékeznek Tisztelt Olvasók, hogy a Madártávlat V. évfolyam 2. számának vezércikkében a Budapesti Helyi Csoport felkérte az

MME elnökségét, hogy kezdeményezzen tárgyalásokat az FM-el és a vadászszervezetekkel annak érdekében, hogy elejét lehessen venni egyes vadásztársaságok területén az olasz bérvadászok által elkövetett illegális madárlelővéseknek. Ugyanezen számban az Egyesület alelnöke, Haraszthy László reagált a megkeresésre és tételesen felsorolta, hogy melyek azok a területek, ahol az MME már határozott lépéseket tett az ügyben és milyen további előrelépéseket tervez.

Mindezek, és az azóta történtek kapcsán e számunkban visszatérünk a témára, annál is inkább, mert októbertől megindul a vadászidény, nem csak a nagyvadás, de az apróvadás területeken is.

Előtte, azonban engedjenek meg néhány gondolatot általánosságban.

Előre kell bocsátanom, hogy nem vagyok vadászatellenes, s az egyesületnél a korábbi években talán én voltam az egyetlen, aki ennek hangot is adott. Elismerem a vadászat létjogosultságát, esetenként szükségességét, de semmiképpen sem ismerem és fogadom el a vadhajtásait, vagy egyes stílusait. Számos amatőr- és hivatásos vadászt ismerek. Jártam vendégként nem egy vadásztársaságnál és állítom, hogy a vadásztársadalom nagyobbik része hivatásszerűen, a természetet tisztelő és féltő, de azt is tudom, hogy voltak és vannak olyanok – nem is kis számban – akiknek a vadászat nem a természetjárás, az igazi „vadászat” ízeit, rejtelmét, hanem a minden áron való trófeaszerezést, a lövöldözés izgalmát, a kiöltözés lehetőségét, a kapcsolatok építgetését jelenti. Jártam apróvadás vadásztársaságnál, ahol nem estek neki a ragadozóknak, annak ellenére, hogy tetemes munkát és pénzt fordítottak a fácánállomány növelésére. De jártam olyan helyen is, ahol a hivatásos vadór bizalmasan elmondta, hogy minden „görcsörűt lepuffant, mert ha nem teszi, kirúgják az állásából. Voltam vendégként olyan társaságnál, ahol a fél napi eredménytelen cserkélés után a viszkető ujjú, méregdrága vadászgöncökbe öltözött fiatal „vadász” meglötte a jöreményű két éves szarvasbikát. A vadász-mester szégyellte is a dolgot. Jártam társaságnál, ahol az MME tagok segítségét is kérték az egyre durvábbá váló orrvadászat leleplezésére és a vadász-mester arról panaszkodott, hogy nem csak a vadjaikat, de a védett madarakat sem kímélik a rapszicok. Láttam vadász-házat, ahol az ajtóra voltak kiszögezve a héják, egerészölyvek, rétihéják tetemei. A rossz példák ellenére is az a véleményem, hogy összességében nem ilyen a vadásztársadalom, bár a mostani idők profitéhsége, kivagyisága

nem minden esetben az etikus vadászmagatartást erősíti. És ezzel tisztában kell lenniük a vadászoknak is, mint ahogy egy részük tisztában is van. Ám sok esetben sajnos ez nem így van. Egyesek megpróbálják elbagatelizálni a vadhajtásokat, az illegális madárlelővéseket, cikkeznek, hogy azért a néhány madárért kár ekkora hűhót csapni, s a sajtóban megjelenő írásokat tömeghisztériának tudják be, mely mesterségesen van gerjesztve. Néhány dolgon talán érdemes volna elgondolkodni a fenti oldalon állóknak.

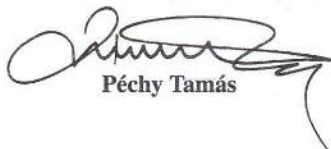
Egyre több vadásztársaság, vadászati egyesülés nevében szerepel a természetvédelem szó. Ugyanakkor egyáltalán nem ritka, hogy arra való hivatkozással, hogy a drága pénzen telepített fácánjaikat megvédjék, lövik a környéken megjelenő ragadozókat. Hogy lehet az, hogy a fácán a természet része, a héja, az egerészölyv pedig nem? Egyszer természetvédők vagyunk, egyszer nem, ahogy az érdeklünk kívánja?

Hogy lehet az, hogy az orrvadász által elejtett nyúl, fácán, őz felháborítja a vadászokat és büntetésért kiáltanak, de az általuk lelőtt védett madár elpusztítását, mintha más szemüvegen keresztül néznék. Ez nem orrvadászat? Miért szolidáris az ilyen egyénnel, társaságokkal a vadásztársadalom jelentős része. A mundér becsületének, hírének arculatának védelme fontos dolog és érthető is, de milyen mértékben?

Az olasz ügy kapcsán leváltott vezetőket siratja, néhány – a természetvédelemmel köztudottan nem szimpatizáló vadász, tollforgató. Szerintük az egész tömeghisztéria. A 6-os villamoson naponta sok-sok ezer ember utazik, közülük naponta néhány tucatnak ellopják a pénztárcáját. A sajtó és a közvélemény orvoslást követel. Tömeghisztéria lenne? A visszatérő autólöpások is irritálják a közvéleményt, annak ellenére, hogy az ellopott gépkocsik száma az ország autóparkjához képest elenyészően csekély. Mégis erélyesebb fellépést várunk a rendőrségtől. Tömeghisztéria lenne?

A természet károsítása miért más? A védett madár ugyanúgy a magyar polgár tulajdona, mint a vadászható fácán. Sőt sok esetben egy-egy faj védelmére, megtartására az állam, vagyis az adófizetők nehéz pénzeket költenek. Nem joggal várhatja-e el az állam, az adófizető, hogy ezeket az értékeket ne használja egy szűk csoport profitszerzésre?

A vadászat, az állatok „sportból”, szórakozásból való lelővése a nagy tömegek előtt szerte a világon egyre népszerűtlenebb. Azt gondolom a vadásztársadalomnak inkább el kellene fogadtatnia magát és el kellene határolódnia az oda nem illő egyénektől, társaságoktól, ha tényleg komolyan gondolják a természet egészének tiszteletét, szeretetét, óvását.

Péchy Tamás

Tartalom:

A mundér becsülete?	1
aktuális	
Elkezdődött valami	2
Vadászat és/vagy természetvédelem	4
gyakorlati természetvédelem	
Mit ér a kerecsensólyom, ha magyar	6
Országos gyurgyalagvédelmi program 1997–1998.	8
Őszi, téli vendégünk: a süvöltő	9
ami nem madár	
A hiúz visszatelepülési kísérletei Magyarországon	10
tájak, emberek	
65 év a madarakért – bemutatjuk dr. Sághy Antalt	12
mozaik	14
kérdezz–válaszolok	16
csipogó	17

*A címlapon
Nagykócsag;
Szaák Tamás felvétele*

Főszerkesztő:

Péchy Tamás

Szerkesztőbizottság:

Fridrich Róbert
Dr. Kalotás Zsolt
Kókay Szabolcs
Marik Pál
Musicz László
Schmidt Egon

Szerkesztőségi titkár:

Dohán Zsófia

Szedő:

Bányai Lászlóné

Kiadja:

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME)

Telefon és fax: 1/275-6267
1/275-6247

Felelős kiadó:

Fidlczy József

Felelős terjesztő:

Harangi István

Szerkesztőség:

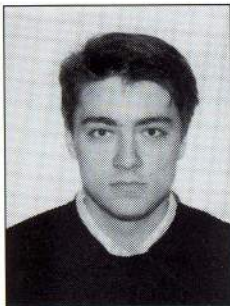
2345 Apaj, Platán sor 1.

E-mail: madartav@freemail.c3.hu
dzsofi@freemail.c3.hu

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Nyomás: Press Print Kft

ISSN 1217-7165

Elkezdődött valami

Szabó Balázs

Az elmúlt évben tagságunk körében nagy felháborodást keltettek azok az esetek, amelyek a külföldi vendégvadászok hazai tevékenységével voltak kapcsolatosak. Sok-sok levelet, telefont kaptunk: tegyük valamit az egyre nagyobb méreteket öltő illegális vadászatok ellen. A napvilágra került esetek szinte kísértetiesen hasonlítottak egymásra. Az olasz vadász szerződést köt egy magyar vadásztársasággal (amelyet egy hazai vadászszerző iroda közvetít), a vadászok kis csapata megérkezik arra a területre, amelyet kizárólagosan ők bérelnek, és akkor elszabadul a pokol. Válogatás nélkül puszkavégre kerül a cigányréce, a kis kócsag, a szerecsensirály, a fattyúszerkő de még a kis vöcsök és a füstös cankó is. Az esetek többségében persze a vendéglátók tudják, hogy ez törvénybe ütköző, de mivel a vendég busásan megfizeti (ráadásul valutában), hát szemet hunynak, mondván: ugyan már, nem ettől a néhány madártól fog kipusztulni az adott faj! Csak hát az a bizonyos „néhány madár” országos szinten már nem „néhány” hanem nagyon sok.

Miért most került előtérbe ez a probléma? Eddig nem jártak hozzánk olasz vadászok? Miért Magyarország a kedvelt célpont? Miért pont az olasz vadászokkal van gond? Egy kicsit talán érdemes a jelenség mögé nézni.

Természetesen külföldiek – így olaszok korábban is jártak Magyarországra vadászni, de az utóbbi években mintha jobban éreznék a jelenlétüket, egyre gyakrabban kerül napvilágra olyan eset, amikor megsértik a vadászati és a természetvédelmi törvény rendelkezéseit. Ennek valószínűleg az az oka, hogy a vadásztársaságok átszervezése után (amit az új vadászati törvény tett kötelezővé, kimondván azt, hogy a földtulajdonosokat is vadászati joghoz, lehetőséghez kell juttatni) gyakran az új társaságok kasszája kong az ürességtől. A gazdálkodás sikere érdekében a legtöbb helyen megpróbálták megtenni mindent azért, hogy ez a helyzet megváltozzon. Az egyik legké-

zenfekvőbb lehetőség volt a vízivad vadászatok áruba bocsátása. Ez ugyebár egy nagyon jövedelmező tevékenység lehet, mivel itt nem kell az állományt gondozni, etetni, a természet szinte „tálcán kínálja” a lehetőséget, csak élni kell vele. És kik azok akik szívesen jönnek erre a vadra: hát természetesen a viszonylag szerényebb fizetőképességű olasz vadászok, akik a német és osztrák vadászokkal ellentétben nem a minőségi gímszarvasra „vevők”. Sajnos azonban a mediterrán vadászati kultúra merőben más, mint amit megszoktunk idehaza. A Magyarországon is meghatározó német – bajor – osztrák vadászati kultúrától eltérően nem a minőségi szemlélet, a trófeaközpontság a jellemző, hanem sokkal inkább a mennyiségi. Válogatás nélkül elejtenek mindent ami mozog (rossz nyelvek szerint az Alföldön előfordult az is, hogy egy tanya baromfiudvarába betévedve az egész állományt a galambtól a kakason át a libáig, mindent lemészároltak, majd a meglepődött gazdasszonynak a kezébe nyomva néhány bankót továbbálltak). Gyakran az az érzése az embernek, hogy „időre” vadásznak és a vadászcsapaton belül egyfajta „ki lő többet?” verseny zajlik. Válogatás nélkül

puszkavégre kerül minden madár, amely a területen mozog.

Az elmúlt évben történt esetek után egyesületünk akciókat szervezett annak érdekében, hogy ezek a nemkívánatos események megszűnjenek. A veszélyeztetett helyeken a természetvédelmi hatósággal közösen ellenőrzéseket szerveztünk a vadászatokon, a hűtőházakban és a határállomásoknál. Több esetben sikerült bizonyítani a szabálysértéseket és a bűncselekményeket. Sajnos azonban az a tapasztalat, hogy a rendőrségi szakaszba lépett ügyek csak nagyon lassan haladnak előre, néhány tavalyi esetről még mindig nem készült el a rendőrségi jelentés. Úgy tűnik, hogy igazságszolgáltatásunk még mindig nem kezeli súlyának megfelelően ezeket az ügyeket, gyakran neveltséges összegű pénzbírságot szabnak ki az elkövetőkre, akik kifizetve azt elhagyják az országot és a következő évben, akár újból ugyanott vadászhatnak.

De mi a megoldás? Hogyan tudunk gátat vetni ezeknek a nemkívánatos eseteknek? Egyesületünk felvette a kapcsolatot a Magyar Országos Vadászkamara vezetésével és szerveztünk egy találkozót az érdekeltek részvételével. Jelen voltak az érintett minisztériumok képviselői, a

Magyar Országos Vadászkamara és az MME képviselői, a Vadászati Terméktanács. Sikerült egy olyan hosszú távú együttműködés alapjait leraknunk, amely reményeink szerint a jövőben megfelelő keretet ad a Vadászati Kamara és az MME közötti együttműködésnek. Megállapodtunk arról, hogy a jövőben folyamatosan tájékoztatjuk egymást a tudomásunkra jutott esetekről és megteszünk mindent annak érdekében, hogy korrekt módon és gyorsan ki is vizsgálják az ügyeket.

Hosszú távon persze csakis az lehet a megoldás, ha a vadásztársadalom szemléletében történik majd gyökeres változás, ha már egy védett faj elejtésekor a vadásztársaktól nem egy cinikus kacsintás a reakció, hanem a megvetés. Ha az ilyen tetteket a kiközösítés követi, akkor remélhetjük, hogy csökkennek ezek a súlyos szabálysértések. Addig is mi természetvédők csupán egyet tehetünk: a tudomásunkra jutott eseteket nyilvánosságra hozva, a közvéleményt tájékoztatva érzé-

keltetnünk kell mindenkivel, hogy milyen súlyos problémáról van szó.

A napokban egy vadászszervező iroda tulajdonosával beszélgettem aki elmondta, hogy ebben az évben érezhető-

en csökkent az érdeklődés az olasz vadászok körében a magyarországi apróvadadászatok iránt, köszönhetően a tavalyi természetvédelmi akcióknak. Talán elkezdődött valami... ☒

Védett szarcsensirályok „terítéken”

EMLÉKEZTETŐ/SAJTÓKÖZLEMÉNY

Az Országos Magyar Vadászkamara (OMV) és a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) 1998. május 30-án tanácskozást tartott az Állatorvos-tudományi Egyetemen a védett madárvilág megóvása, valamint a természetvédelem és a vadászat között felmerülő kérdések rendezése, kezelése érdekében.

1. A KTM és az FM illetékesei, valamint a Vadgazdasági Termékek és Szolgáltatások Terméktanácsa és a szervezők közösen feltárták a problémák keletkezésének legfontosabb okait, és a következőket állapították meg.
2. Legfontosabb feladat annak megelőzése, hogy védett madárfaj kerüljön elejtésre:
 - Ezért minden érintett fél további erőfeszítéseket tesz annak érdekében, hogy a hazai és a külföldi vadászok pontosan értesüljenek és tudják, hogy miért kell elkerülni a védett fajok elejtését, valamint azt, hogy Magyarországon milyen feltételekkel vadászhatnak külföldiek.
 - Az OMV fontosnak tartja, hogy az esetlegesen felmerülő problémák tisztázásakor egyértelműen derüljön fény arra (és szükség esetén így is kerüljön nyilvánosságra), hogy hazai vagy külföldi vadász által elkövetett cselekményről, illetve külföldiek tranzitszállítmányáról van-e szó.
 - A résztvevők fontosnak tartották azt, hogy amennyiben védett faj elejtésével kapcsolatos eseményre derül fény, minden hivatal, szervezet tegye meg a maga területén szükséges intézkedéseket, és tájékoztassák a médiákat.
3. Az OMV szükségesnek tartja, hogy a vadászat és a természetvédelem között felmerülő további problémák (pl. magyarok és külföldiek által külföldön jogszerűen elejtett fajok magyarországi behozatala, külföldiek tranzitszállítmányai, Magyarországról külföldre irányuló lőtt apróvadszállítmányok ellenőrzése, védett és vadászható fajok listája stb. hogyan és milyen módon rendezhető szabályosan) megoldásához időről időre egyeztetésre van szükség.
4. A tanácskozás résztvevői úgy látják, hogy az MME által létrehozott, az FM, KTM és az MME képviselőiből álló bizottságban az OMV képviselője is helyet kap, és így ez a bizottság alkalmas fórumnak ígérkezik a felsorolt és a jövőben jelentkező problémák rendezésére. Ugyanakkor az MME képviselője részt vesz az OMV Természetvédelmi Szakbizottságának munkájában.
5. A felek szükségesnek tartják a megfelelő és hatékony információcserének kialakítását.
6. Az MME a hiteles tájékoztatás, valamint a tendenciák helyes megítélése érdekében a hazánkban vadászók által elkövetett természetvédelmi szabálysértésekről és bűncselekményekről egy adatbázist hoz létre, amely nyilvános.

Haraszthy László
alelnök (MME)

Heltay István
elnök (OMV)

Vadászat és/vagy természetvédelem

Dr. Mezey Károly

Gyakran hal-
lom természetvé-
dő körökben,
hogy a vadászok

kat első számú közellenségnek titulálják, míg vadászok között nem ritkán feleslegesen aggályoskodó, akadályokat gördítő társaságnak a zöldeket.

Valóban szemben áll-e e két tevékenység, vagy harmonikusan összeilleszthető? Milyen kárt okoznak a természetben a vadászok és vajon mások jogait oktanul akarják-e korlátozni a természetvédők? Az élet csodájának semmibevétele-e a vadászat, és hirdetett céljaitól messze elrugaskodó agresszivitásba torkolnak-e a zöld mozgalmak?

Mint gyermekkorom óta természetben járó, annak minden titkára rácsodálkozó, érdeklődő ember, szinte egyszerre lettem mindkét fajta szervezetnek tagja: 1972-ben vadász, 1974-ben, megalakulása óta pedig a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület tagja vagyok. Vadásznak és természetvédőnek tartom magam és ez egyáltalán nem ambivalens érzés. Gondoljunk csak arra, hogy Hermann Ottó nagy hatású távcsövek, spektívek és teleobjektívek híján bizony puskával is „madarászott”, és mégis, ki tudott a mai napig nagyobb szeretettel írni a madárvilágról. Valamennyiünk természet iránti érdeklődését és szeretetét felkeltő Fekete István vadász is volt. De említhetném dr. Beretzk Pétert vagy dr. Sterbetz Istvánt, akik vadász létükre kiváló madarászok és elkötelezett, szenvedélyes természetvédőként váltak ismertté.

E nagyszerű, általam is igen kedvelt lap hasábjain, mivel ezt madarász társaim olvassák elsősorban, a vadász szemszögéből szólok, hogy egy kicsit megértessem a – szerintem – felületesen ismert másik oldalt. Kétségtelen, hogy a vadászat atavisztikus jelenség. Eleink hajítókövel, kőbaltával, bunkóval, dárdával, íjjal-nyíllal, löfegyverrel táplálékszerzés céljából vadásztak. Az évszázadok során a változatos, izgalmas, erőt

próbáló foglalatosság szenvedélyé vált. Ugyanez a szenvedély bukkan elő a természetfotósban, aki teleobjektívjén keresztül bepillant egy ritka virágszirom bibe-porzó világába, aki egy kocka diáért félórát cserkel egy szép kardfarkú lepke vagy nappali pávaszem után, vagy aki forró legelőn kitaróan hasal egy ürgelyuk előtt, hogy a kíváncsian felágaskodó ürge bájos pofáját megörökítse. Vadászszenvedély a javából, ami Péchy Tamás barátomat elkapta akkor, amikor – ahogy e lap hasábjain beszámolt róla – egy zöld ponyvával letakarva órákon át guggolva mászkált egy virágzó lucernatáblán, amely felett gyurgyalagok vadásztak. Trófeája azok a csodálatos gyurgyalag röpkepek voltak, melyeken a színeket túlfűtötték a szárnyakon átütő napsugarak.

Igen! Valamennyiünkben van vadászszenvedély!

A vadászt ma elsősorban nem táplálékszerzés hajtja, noha a vadászati kultúrához tartozik a pácolt, tűzdelt, borban párolt, gombával, erdei gyümölcsrel és különleges természetadta fűszerekkel (borókével, kakukkfűvel, bazsalikom-

nyati cserkelés nagyvadra hegyen-völgyön hátizsákkal, állandó figyelemmel koncentrációval szintén nagy teljesítmény. A kitartó lesvadászat az érzékszerveket teszi próbára. 10-15 hajnalt vagy alkonyt is eltölt a vadász a lesen, míg egyszer megszólal a puská! Az igazi vadász számára nem is ez a legfontosabb, hanem amit lát, hall és érez a természetben. Széchenyi Zsigmond jellemzője volt: „A vadászat: vadújság és erdőzúgás. De több erdőzúgás!...”

A mai vadászat okoz-e kárt a természetben?

Mindenek előtt tudni kell, hogy a vadászható vadfajok létét nem a vadászat fenyegeti, hanem az élőhelyek megváltozása és a mezőgazdaság modernizálása. A fogoly valamikor legerjedtebb apróvadunk volt. Szemtanúja voltam, hogyan került néhány év alatt a kipusztulás szélére. A Tiszakanyári Vadásztársaságban 1975-ben – a korábbi évek gyakorlatának megfelelően – 1500 darabot kívántak hálóval befogni, de csak 800-at sikerült, 1976-ban ezért ennyit irányoztak elő, de csak 180 került a hálókba. A következő évben a foglyot levették a vadászható fajok listájáról és egészen a kilencvenes évekig meglehetősen ritka madár volt. Mifelénk épp a hetvenes évek közepén vált általánossá a kemizálás és a nagyüzemi mezőgazdasági gépesítés. A kemizálással töredékére csökkent a rovarvilágnak az a része, ami a fogolycsibe alapvető tápláléka felnövekedése során.

Hasonló volt a mezei nyúl sorsa. Ez a vad egy 500 méteres sugarú körben éli le életét. Jöttek a több száz hektáros monokultúrák, ebben kellett megtalálnia táplálékát.

Emésztőrendszere ehhez az egyhangú táplálékhoz alkalmazkodott. Amikor ezeket a nagy táblákat egyik napról a másikra betakarították, a nyulaknak más táplálék után kellett nézniük, de ezeket a drasztikus változásokat az állat emésztőtraktusa nem tudta elviselni. Ez volt – a kemizálás és a gépesítés mellett – fő oka a nyúlállomány gyors és jelentős lecsökke-

Nyúl vadászat

grafika: Matyikó Tibor

mal stb.) ízesített vadpecsenye elkészítése, amit magára valamit adó vadász nem enged át a háziasszonynak.

A vadászat a szenvedélyen túl sport is, de elsősorban nem lövsport!

Egy téli nyúl és fácánhajtás árkonbokon, szántáson, nádason át 20-25 km-es kemény gyalogtúra. Külön sport ehhez idomítani egy hű vadászcimborát egy jó mindenés vizslát. Hajnali, alko-

nésének. Azt megelőzően mind a fogoly, mind a nyúl rendszeres vadászata több évtizedes statisztika szerint egyáltalán nem csökkentette e vadak hazai törzslományát. Mindezt igazolandó, a rendszerváltás utáni földprivatizáció eredményeként kevesebb a vegyszer a hártárban, már szaporodni kezdett a fogoly és több felé hallani a fürjecskék pitypatatyját is. A gazdák már ős végétől szívesen hordják ki földjeik szélére az istállótrágya kupacokat (a műtrágyát kiváltandó), melyek melege az első nyúl

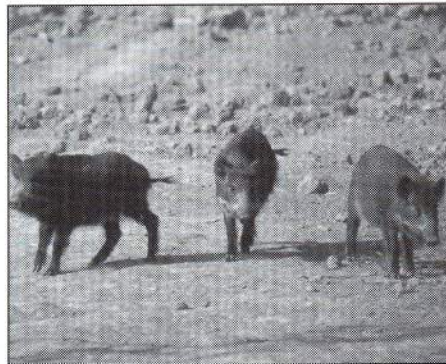
Mezei nyúl

almoknak jótékony oltalmat nyújtanak. Sokfelé a nagy monokultúrákat felváltották a kisebb parcellák, a változatos termelés, ami a nyúl táplálkozására van jótékony hatással.

Ami pedig a nagyvad állományt illeti, létszámát egyáltalán nem fenyegeti a vadászat, sőt jelentős vadkár miatti kordában tartása sem igen sikerül. Tudni kell, hogy az őz, szarvas, dämadvadászata szigorú selejtezési szabályok szerint történik: a vadász helyettesíti a természetes szelekciót nagyragadozók híján. Ennek köszönhető, hogy e vadak hazai törzslományára Európa élvonalában van. Ugyancsak nem fenyegeti veszély különleges nagyvadunkat, a vaddisznót sem. Sőt! A vaddisznó olyan alföldi területeken is megjelent, ahol azelőtt sohasem élt. Terjedése pl. épp természetvédelmi területen, mondjuk a Hortobágyon egyáltalán nemkívánatos, hiszen kedvenc csemegéi közé tartoznak földön fészkelő, vagy mocsárlakó madarak tojásai-fiókái, s ezzel természetvédő szemmel nézve határtalan károkat okoz, mondjuk gulipán, vagy székicsér fészkek szétdúlásával. Vadászati kordában tartása elengedhetetlen. Nyugodtan mondhatjuk tehát, hogy ha korszerűek a vadászati törvényeink, harmonizálnak a természetvédelmi törvényekkel, és jogkövető a vadásztársadalom, akkor a vadászat nem rombolja, hanem éppenséggel védi, erősíti a természetet.

Hogy vadászati és természetvédelmi

jogszabályaink korszerűek legyenek, ehhez szükséges naprakészen ismerni a minket körülvevő élővilág állapotát, azokra ható káros tényezőket, azok negatív, vagy pozitív irányú változásait és hogy vadászok és természetvédők együtt, összhangban informálják a törvényelőkészítőket és törvényhozókat, sőt ha kell, kényszerítsék ki a jogszabályok jó irányú változtatását. Azokban a kérdésekben, melyek vitások vadászok és természetvédők között, rendszeres konzultációval, egymás iránti bizalommal, az „egy célt szolgálunk” jelszavával kell a közös álláspontot kialakítani. Gerlekérdés, gémekek és kárókatonák a halastavak körül, vadászat természetvédelmi területeken (lásd vaddisznó példát), héják a fácántelegek körül, hazánkba beváltó, esetleg itt megtelepedni látszó, nem honos, ezért itt a köztudat szerint nem védett, de nem is vadászható vadként számontartott állatok védelme (farkas, medve, hiúz) (ezek a fajok ma már védettek Magyarországon, a szerk megj.) stb. Hogy ilyen kérdésekben konszenzus alakuljon ki, szükséges volna, hogy a vadászok korszerű természetvédelmi ismeretei bővíljenek. El kell érni, hogy ezek az ismeretek épp oly súllyal épüljenek be az egyébként szigorú vadászvizsga anyagába, mint mondjuk az őzselejtezés szabályai, vagy a fegyverhasználatra vonatkozóak. Fontos, hogy minden vadásztársaságnál érdemben működjenek a törvény által előírt természetvédelmi felelősök. Másrészt a természetvédők

Vaddisznók

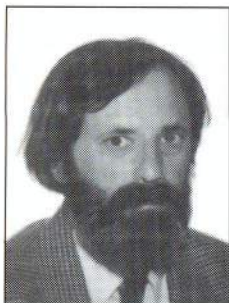
fotók: Péchy Tamás

vadászati, vadgazdálkodási és vadbiológiai ismeretei is bővítésre szorulnak. Ebből a célból az lenne a kívánatos, ha nem csak az MME országos elnöksége és az Országos Magyar Vadászati Védegylet Elnöksége, illetve a Vadászkamara vezetői között lenne kapcsolat, hanem helyi csoportok és vadásztársaságok között is. Az erdőt-mezőt intenzíven járó, jó megfigyelő vadászokat, vadőröket hasznosan be lehetne vonni

természeti megfigyelésekbe, madárszámlálásba, élőhelyek felderítésébe és ezzel felkelteni más irányú „vadászszenvedélyüket” is. Magam tapasztaltam, hogy egy fecske is csinálhat nyarat, mert vadásztársaim igen fogékonyak az általam mesélt madártitkok iránt, szívesen vették, ha egy-egy madárhangra felhívtam figyelmüket, elmeséltem egy-egy közösen észlelt madár sajátosságait, különös viselkedését stb. A másik kérdés, hogy mennyire jogkövető a magyar vadásztársadalom? Magam is találkoztam önmagát vadásznak tartó ember íróasztalán kitömött bagollyal vagy erkélyén kiterjesztett szárnyú egerészölyvvel, amit az illető sasnak titulált. Ismert az olasz vadászok által elkövetett barbár énekes- és ragadozómadár öldöklés. Emiatt váltották le az FM akkori vadászati főosztályvezetőjét. A főbűnös azonban az a hivatásos vadász illetve vadásztársaság volt, aki, illetve amelyik a vandál taljánokat vadásztatta. E bűnrészes vadászoknak is vádlottak padján a helye! Az ilyen elborzasztó esetek a vadásztársadalom szégyenfoltjai. Ugyanakkor bizony tudok olyan – magát természetvédőnek álcázó – MME tagról, aki lépésvesszővel kalitkába fogott énekesmadarakat.

Nagy általánosságban azonban azt mondhatom, hogy a vadászok túlnyomó többsége természetrajongó és védő ember. A Felső-Tisza mentén, ahol vadásztársasági tag vagyok több mint 20 éve, egyetlen egyszer sem fordult elő, hogy bárki védett madarat lőtt volna. Amikor egyszer valaki felvetette, hogy az apróvad állomány megcsappanásában a ragadozómadaraknak szerepük lehet, idős, a természetben mindig nyitott szemmel járó gazdaember vadászmesterrünk józan paraszttésszel azzal torkolta le, hogy amikor sokkal több ragadozómadár volt, csúcson volt az apróvad állomány is. Ha hordta, hát a gyengéjét hordta és ezzel még használt is!

Kedves madarásztársaim! Céloom az volt, hogy eloszlassam valamelyest azt a bizalmatlanságot, amit a természetvédők a vadászok iránt táplálnak – gyakran okkal –, hiszen vannak a vadász névre méltatlanok, akiket inkább puskásnak neveznék. Ezeket a tisztességes vadászok sem szeretik. Egyébként őszintén azt érzem, hogy mind a vadász, mind a természetvédő legfenségebbé élménye a Természet templomának áhítata. Az ebből áradó szépséget és harmóniát szeretnénk mindannyian megőrizni utódaink számára is. ☒

Mit ér a kerecsensólyom, ha magyar?

Haraszthy László

1998. augusztus 4–11. között Dél-Afrikában tartották az 5. Ragadozómadár és Bagoly Világkonferenciát az azonos nevű Világszervezet szervezésében. A konferencián, amely néhány nappal megelőzte az Ornithológiai Világkonferenciát több mint 300 szakember vett részt. Itt is, csakúgy mint a korábbi világkonferenciákon (Bécs, Tesszaloniki, Eilat, Berlin), melyek öt évenként kerülnek megrendezésre, kutatók és védelmi szakemberek vettek részt. Több mint száz előadás hangzott el és számos poszter is bemutatásra került. Számunkra elsősorban két téma: a keleti sólymok, ezen belül a kerecsensólyom, és a nagytestű madarak áramutásának kérdése volt különösen érdekes.

Egyesületünk tagjai két évtizede megfeszített erővel küzdenek a hazai kerecsensólyom állomány fenntartásáért. E munka során – különösen az utóbbi években, amikor már láthatóvá vált a védelem eredménye és 100 fölé emelkedett a fészkelő párok száma – egyre gyakrabban lehetett hallani, egyes magukat természetvédelmi szakembernek minősítők megnyilvánulását, miszerint nálunk túlvédik a kerecsensólymot, indokolatlan az a felhajtás, ami e faj körül történik, sőt egyesek még azt is megpendítették, hogy akár solymászatra is lehetne engedélyezni korlátozott számú fióka kiszedését.

Néhány éve program indult a kerecsensólyom ázsiai – mindeddig több tízezerre becsült – állományának felmérésére. A világkonferencián ismertették az eddigi eredményeket, melyek sajnos csak az elkeserítő jelzővel minősíthetők. Számunkra még ennél is megdöbbentőbb volt beszélni az érintett országok képviselőivel és hallgatni a százszámra kifosztott fészkekről szóló híradásokat. Mintha saját kollégáink hetvenes évek végi elbeszéléseit hallgattuk volna. Ugyanezek a problémák a szabaddá vált ázsiai országokat néhány éve elérték és mára már az összeomlás közelébe süllyesztették a kerecsensólyom állományokat.

A nemzetközi természetvédelemben

általános gyakorlattá vált, hogy az egyes fajok megőrzéséről ott kell gondoskodni, ahol nagy, egészséges és hosszú távon fennmaradni képes állomány él. Ezen szempontok alapján határozta meg világszervezetünk a BirdLife International is az összes Európában élő madár védelmi helyzetét. E jövőbe mutató stratégia földrészünkön a védelmi hangsúlyt azokra a fajokra helyezte, amelyek állományának nagyobb része Európában él. Azok a fajok, amelyek ugyan Európában is költenek, de állományuk nagyobb része Ázsiára koncentrálódik, nem tartoznak földrészünk prioritásai közé. Ez alól csak a világviszonylatban veszélyeztetett kategóriába sorolt fajok képeznek kivételt, pl. parlagi sas, tűzok, haris stb.

Mivel a kerecsensólyom állományának meghatározó többsége Ázsiában költ, a magyarországi – egyre erősödő – kerecsensólyom populációnak kisebb jelentőséget tulajdonítottak, mert az nem érte el a faj világállományának 1%-át sem.

Mivel állományunk, az európai állomány meghatározó részét képezi és egyedül nálunk emelkedik a fészkelő párok száma, jelentősége az utóbbi évtizedben felértékelődött. A világkonferencián a faj egyik elsőszámú, nemzetközileg elismert szakértője azzal kezdte előadását, hogy „századunk leg-sikeresebb sólyomvédelmi programja a magyarországi kerecsensólyom-védelmi program”. Természetesen nagy örömmel hallottuk ezt a megállapítást, annál is inkább, mert a berlini világkonferen-

cián többen is kétkedve fogadták a hazai eredményekről szóló előadásokat. Amikor ez a kijelentés elhangzott még nem sejtettük azt, ami néhány előadás után mindenki számára világossá vált, az utóbbi 5-7 évben katasztrofális mértékű állománycsökkenés zajlott le Ázsiában.

Tíz éve a mongóliai állományt 20 000 párba becsülték, míg a legújabb felmérés szerint az nem több mint 2000 pár. Egy poszteren láthattuk a felháborodott természetvédők ulanbatori napilapokban közreadott fotóit, írásait, amelyekben az egyre nagyobb méreteket öltő fészekfosztogatók ellen tiltakoznak, és szinte könyörögnek a hivatalos szervek segítségéért,

Mentett, fiatal kerecsensólyom fészekbe való visszahelyezés előtt

amely mindeddig elmaradt. A fészkekből kirabolt sólyomfiókákat arab országokba szállítják. (A jelenlegi mongóliai és kazahsztáni helyzet kísértetiesen azonos a korábbi magyarországgal). Kazahsztánban a tíz éve 5000 párra becsült állomány ma nem több mint maximum annak tizede, 300-500 pár. A közép-ázsiai országokban is folyamatban van a felmérés, amely az eddigi eredmények szerint csak száz páros állományokról szól. Ehhez még hozzájárul az a hír is, hogy pl. Kirgiziából Kazahsztánba járnak át sólyomfiókát rabolni. Ennek alapján elképzelhetjük, hogy ott milyen kis számú állomány költ. Oroszország európai részén az utóbbi évek felmérése szerint 120-140 pár költ, az ázsiai területeken pedig 3000 párra becsülik a fészkelő párok számát. Ukrajnában 100-120 pár a teljes állomány. Mielőtt még utóbbi két ország hatalmas kiterjedése miatt a számok megbízhatóságában kezdenénk kételkedni, tudni kell, hogy pl. a parlagi sas állomány melyet szintén pontosan felmértek, mindkét országban stabil, sőt Oroszországban emelkedik. Mindezeket az utóbbi évtized egyre nagyobb területein végzett felmérések alapján lehet állítani.

Ezek szerint a magyar kerecsensólyom állomány, amelyik a maga 120 párjával azonos méreű, mint a hazánknál lényege-

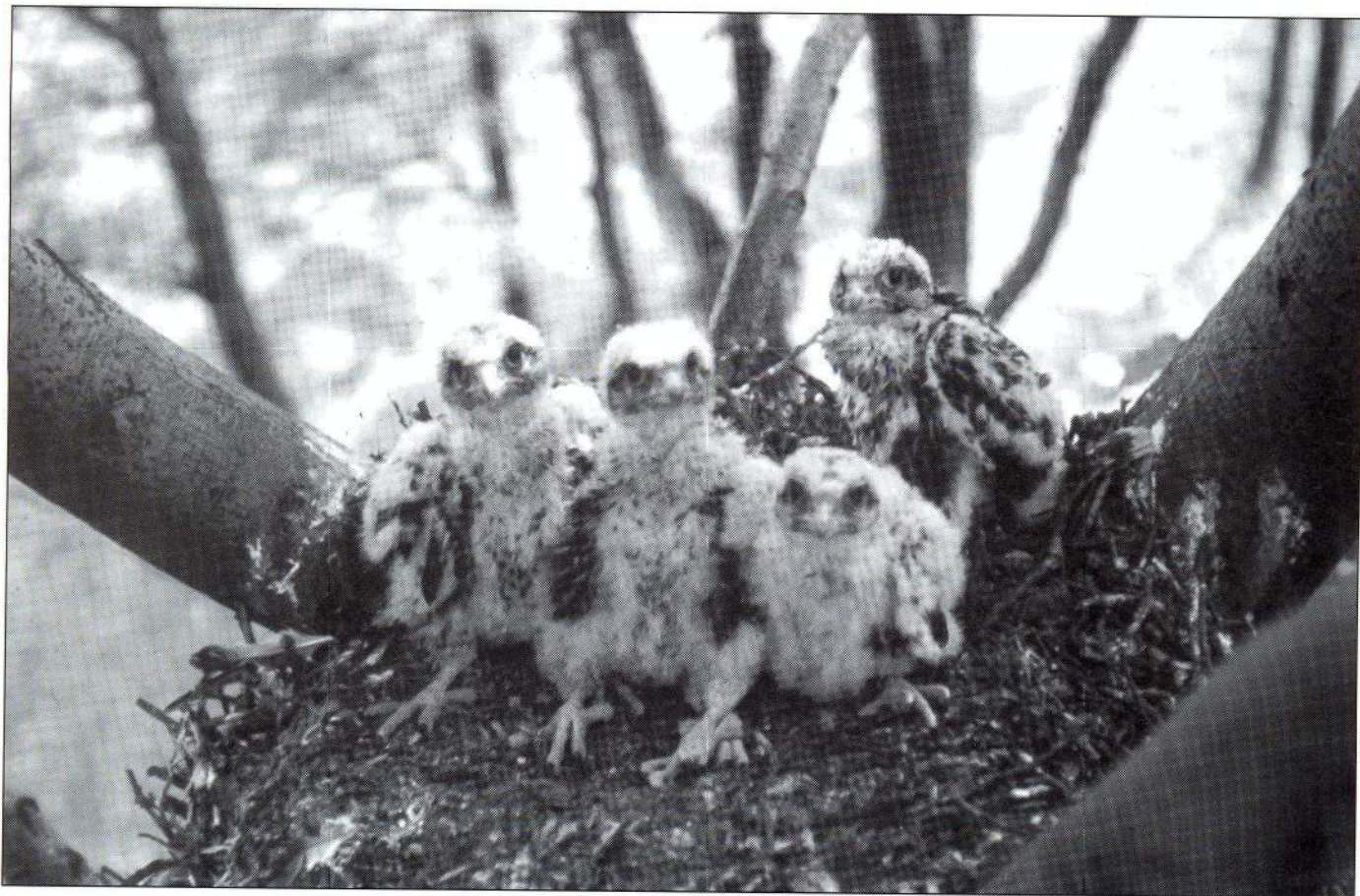
sen nagyobb ukrainai vagy európai oroszországi, földrészünk meghatározó állománya. Ha ehhez azt is hozzászámítjuk, hogy mindkét országban csökken az állomány, míg nálunk emelkedő/stabil, akkor érthetjük meg igazán, hogy milyen kiemelkedő természeti értéket képvisel a magyar kerecsensólyom.

Az Ausztriában, Csehországban, Szlovákiában, Jugoszláviában, Romániában és Bulgáriában költő párok száma pedig sajnos együttesen sem éri el a magyarországi állomány felét.

Miért fogyatkozik ilyen drasztikusan az ázsiai országok állománya? A válasz rendkívül egyszerű. Arab solymászok vásárolják fel a kirabolt fiókákat. Korábban ezek az országok számukra elérhetetlenek voltak, ma viszont a gátlástalan fosztogatás színtereivé váltak. A világkonferencián az Arab Emírátságban működő „sólyomkórház” munkatársai közreadták adataikat. Ezek szerint pl. az 1993/94-es solymász szezonban 26 öreg hím és 225 öreg tojó kerecsensólymot vittek be vizsgálatra gazdáik. (Minden madarat mikrochippel megjelölnek. Ezek a számok csak az először vizsgált madarakra vonatkoznak). Ennél sokkal elkésőbb az, hogy ugyanebben az időszakban fiatal kerecsensólymok közül 112 hím és 929 tojó került vizsgálatra. Mivel a fiatal madarak

szinte kivétel nélkül fészkekből szedett fiókák és mivel azokat – arab szokás szerint – a solymász szezon után szabadon engedik, azok kivétel nélkül elpusztulnak, mivel önálló életre nem képesek, ugyanis szüleiktől nem tanultak meg vadászni. Bármekkora is volt egy évtizede Ázsia állománya, ha egyetlen „sólyomkórház” egy szezonban több mint 900 fiatal tojó kerecsent regisztrál, akkor elképzelhető, hogy mekkora a valós mennyiség és ennyi azonos ivarú madár kiesése milyen hatással van a populációra. A kérdéses „sólyomkórház” az 1993/94-es solymász szezonban összesen 2300 sólymot regisztrált. A poszter szerzői szerint az arab solymászok éves igénye 7000 sólyom, azaz kb. háromszorosa a náluk megfordult madarak számának. Ez pedig több mint 3000 kerecsent jelent. E szám ismeretében nincs okunk kételkedni abban, hogy a fentebb leírt állománycsökkenést mi okozta.

A Turul (kerecsensólyom) a magyarság címermadara, amely az ötvenforintos pénzérmékre is felkerült. Közös erőfeszítéseink eredményeként ma már a természetben is egyre gyakrabban figyelhető meg, de mint láthatjuk a veszélyek óriásai. Ezekkel szemben csak széleskörű összefogással lehet és kell a hazai állományt hosszú távon megvédeni. ☒

Az ellenőrzött fészkekben a fiókákra gyűrűk kerülnek.

fotók: Péchy Tamás

Országos gyurgyalagvédelmi program 1997–1998

dr. Gyurácz József

A Chernel István Madártani és Természetvédelmi Egyesület szervezte 1997 májusától 1998 májusáig a Központi Környezetvédelmi Alap (KKA) támogatásával az „Országos gyurgyalagvédelmi programot”. A program célja a gyurgyalag védelmi helyzetének javítása volt.

A programban a következő szervezetek vettek részt: Az MME Bükki, Csongrád megyei, Észak-Borsodi, Gödöllői, Gömör-Tornai, Nyíregyházi, Zalai, Zempléni Helyi Csoportjai, valamint a Chernel István MTE és a Jászkun Természetvédelmi Szervezet.

A cél elérése érdekében 1998 májusáig az alábbiakat végeztük el:

Szervezet	Költőhely
MME Bükki H. Cs.	74
MME Csongrád m.-i H. Cs.	20
MME É-Borsodi H. Cs.	31
MME Gödöllői H. Cs.	35
MME Gömör-Tornai H. Cs.	18
MME Nyíregyházi H. Cs.	33
MME Zalai H. Cs.	74
MME Zempléni H. Cs.	12
Chernel I. MTE (Vas m.)	13
Jászkun Természetvéd. Szerv.	25
Összesen	335

A gyurgyalag költő állományának felmérése egységes adatlapon rögzített szempontok szerint. Az egyes helyi csoportok, egyesületek működési területén felmért potenciális költőhelyek számát a fenti táblázat tartalmazza. A 335 költőtelepen összesen 4113 pár gyurgyalag költését regisztráltuk. Az állományfelmérések adatait és a védelmi információkat számítógépes adatbázisban tároljuk. Az adatbázis alapján

GIS technikával Nagy Károly, az MME Nyíregyházi Helyi Csoportjának tagja elkészítette a tematikus, bővíthető és módosítható ponttérképeket.

Megállapítottuk az egyes költőtelepeket veszélyeztető tényezőket. Ezek közül a költési időszakban végzett bányászat (1. kép), a partfalak elgyomosodása (2. kép), a bányák legális, illegális szemételepként (3. kép), szennyvíztárolóként való használata, valamint a bányafalak lerészűzése a leggyakoribb és legpusztítóbb. Az MME Bükki Helyi Csoportja élőhely-rekonstrukciót végzett Bogács határában, ahol a rekonstrukciót követően több mint tíz pár gyurgyalag költött. A Chernel I. MTE eredményes egyeztető tárgyalást folytatott az illetékes szervekkel (Gércei Faluszövetkezet, Fertő-Hanság NP, Veszprémi Bányafelügyelőség, magántulajdonosok képviselői) Vas megye legnagyobb (27 pár költött 1997-ben) gyurgyalag-telepének megmaradása érdekében, amelynek lerészűzését a szomszédos kerttulajdonosok kezdeményezték. A bányatulajdonosok, kezelők figyelmét felhívtuk a gyurgyalagok védelmére szóban és levélben egyaránt. Ahol szükséges volt figyelmeztető, tájékoztató táblákat helyeztünk ki a költőtelepeknél. Egyes partfalakat (pl. a Gödöllői-dombságon, a sándorfalvi Nádas-tónál, Szeged-Hosszúhátú bányában) gyomtalanítással, fakivágással ismét a gyurgyalag költésére alkalmassá tettünk. A Jászkun Természetvédelmi Szervezet résztvett a tápióbicskei bánya tájrendezési tervének kidolgozásában, az ott lévő gyurgyalagtelep fennmaradása érdekében.

Az MME Csongrád-megyei Helyi Csoportja a Ceglédbercel-Albertirsai gyurgya-

lagtelepen a madarak táplálkozását is vizsgálta. A gyurgyalagok táplálékának kb. 8-10 százaléka házi méh, amit elsősorban korra délelőtt, hűvös időben, illetve más zsákmányállat hiányában fognak. Ha a házi méhnél nagyobb méretű rovarfajok is előfordulnak a táplálkozó területen, akkor a madarak a nagyobb zsákmányállatokat, például poszméheket, szitakötőket, lepkeket, sáskákat választják a kis termetű házi méhekkel szemben. Az MME Bükki Helyi Csoportja elkészítette a széles körben terjeszthető, a gyurgyalag védelméről szóló tájékoztatót, amelyet folyamatosan eljuttatunk a gyurgyalagvédelemben érintett társadalmi csoportoknak (méhészek, bányatulajdonosok stb.).

A gyurgyalagvédelmi program elérte célját mert:

1. Sokkal pontosabb képünk van a hazai gyurgyalag állomány elterjedéséről és nagyságáról, mint egy évvel ezelőtt.

2. Sokkal többet tudunk az egyes költőtelepeket veszélyeztető tényezőkről, mint korábban.

3. Elkészültek a folyamatosan bővíthető helyi számítógépes adatbázisok és az országos adatbázis. Megvan az alapja az országos gyurgyalag kataszter elkészítésnek.

4. A konkrét tárgyalások, figyelemfelhívások, élőhely-rekonstrukciók eredményeként mérsékeljük a fiókapusztulások arányát, illetve ellensúlyoztuk a lerészűzés, leomlás, stb. okozta költőhely-vesztéseket.

5. A gyurgyalagvédelmi program kapcsán az újságokban megjelent cikkek, valamint előadások révén hozzájárultunk a társadalom természetvédelmi szemléletének javulásához.

6. Az MME Zalai helyi csoportjának 1997. évi gyurgyalagvédelmi munkáját a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium „Nem védett területek” pályázatán különdíjjal ismerték el.

7. 1998-tól 2000-ig a gyurgyalagvédelmi programot a KKA támogatásával és újabb csoportok és területek bevonásával tovább folytatjuk. A jövőben a méhészekkel együttműködve szeretnénk a gyurgyalag méhfogyasztásából származó problémákra is megoldást találni. ☒

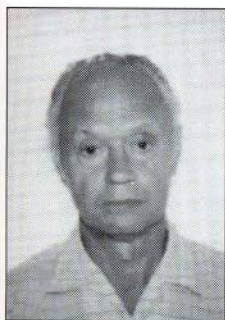
Súlyos gond a költési időszakban végzett bányászat

fotó: dr. Gyurácz József

A program iránt érdeklődők az alábbi címen jelentkezhetnek: dr. Gyurácz József 9737 Bük, József A. u. 1/d.

Őszi, téli vendégünk: a süvöltő

Schmidt Egon

Ezt a szép madarat sokan ma is piroknak nevezik, holott azok, bár szintén a pintyfélékhez tartoznak, nem közeli rokonai a süvöltőnek, és nálunk a ritkán megjelenő fajok közé tartoznak. Hozzájárul ehhez a tévedéshez egyebek mellett a televízió is, amikor egyes adók sajnos nem veszik a fáradságot, hogy az idegenből fordított anyagban szereplő állatnevek helyességét szakemberrel ellenőriztessék. Így aztán többnyire helytelen fordítások, például a kék vércse helyett piroslábú sólyom, a szakállas bagoly helyett nagy szürke bagoly stb. szerepelnek.

A süvöltő nagyon szép madár, hímét és tojót nagyon könnyű megkülönböztetni egymástól. Előbbi egész alsóteste gyönyörű piros, a tojó ugyanitt vörhenyesszürke. Egyéb színeik már azonosak. A fejtetőjük és kis torokfoltjuk fekete, ugyanilyen színűek a fark- és szárnytollak is. A nyugvó szárnyon széles fehér szalag látszik. Hátuk szürke színű, a farcsík hófehér, ez különösen az éppen elreppenő madáron látszik jól. A fiatalok a tojóhoz hasonlítanak, de barnás árnyalatúak, fejtetőjük a fekete helyett szintén barna.

A süvöltő Európa és Ázsia jelentős részén, keleten Kamcsatkáig és Japánig fészkel. Hazánkban csak kis számban költ a nyugati és északi középhegységek túlévelű, esetenként egyes erdeiben. A fészkelőhelyen nagyon csendesen viselkedik (egyébként sem hangoskodó, mozgékony madár), nemigen tűnik fel, ezért többnyire csak azok találkoznak vele, akik tudatosan keresik, kutatnak utána. Segíthet, ha ismerjük a madár rövid, füttyentésszerű hívogatóját, amivel a pár időnként szólítja egymást.

Az egyéves madarak már ivarérettek és a párok gyakran már a tél folyamán összeállnak. A költést viszonylag későn kezdik (hazánkban májusban fészkel először), mert a fiókák felneveléséhez már azévi magokra van szükségük. A

hím különböző fészkelőhelyeket mutat párjának és ezekre a csőrében tartott vékony gallyacskákkal, fűszálakkal vagy egyéb fészekanyaggal is igyekszik felhívni a tojó figyelmét. A végleges helyet a tojó választja ki, de előfordul az is, hogy a fészkek alapozásánál váratlanul „meggondolja magát” és új helyen új fészkek építésébe kezd. A fészkek általában jól elrejtve, többnyire viszonylag alacsonyban épül fiatal lucfenyő kihajló ágán, máskor közel a törzshöz, de a madár mindig ügyel arra, hogy otthonát lehetőleg minden oldalról és felülről is ágak takarják. Szlovákiában, mellmagasságban találtam a tojásain kotló tojót, de a madarat csak közvetlen közletről és az egyik ágat kissé félrehajtva lehetett

fiókákat rendszerint a tojó eteti meg. Később a pár már együtt keresi a táplálékot, általában 20-30 percenként etetnek. A fiókák 14-16 napos korukban hagyják el a fészket, de csak egy hét múlva tudnak igazán jól repülni. Egy ideig még a szülőikkel maradnak, aztán már mint önálló madarak szerte kóborolnak, a pár pedig a második költéshez készülődik.

A süvöltő hazai „szezonja” ősszel kezdődik, amikor októberben az első vonuló példányok felbukkannak. Egyedszámuk változó, egyes években viszonylag keveset látni, máskor mindenfelé találkozhatunk velük. Néhányadmagukkal vagy kisebb csapatokban a juharfák termését eszegetik, az erdőszélen talált fagyalbokrok bogyóit morzsolgatják vaskos fekete csőrükkel, vagy a talaj közelében, katágon, felmagzott csalánon keresgélnek. A földre pergett magokat nem szívesen szedik össze. Csendes madarak, jelenlétüket csak halk pittyegésük, vagy a már említett rövid, füttyentésszerű hívogatójuk árulja el. A közeledő embert általában közelre bevárják. Szívesen fürdenek kemény hidegben is. Egy alkalommal Csillebércről mentem a budaörsi kopárosok felé és az erdőszélen vezető út mellett több süvöltőt is láttam egy befagyott tócsa körül ugrálni. Láthatóan inni és fürödni szerettek volna. Bakancsommal több helyen is

Süvöltő

grafika: Kókay Szabolcs

észrevenni. Maga a fészkek a meggyvágóhoz hasonlóan száraz ágacskákból álló alapra épül, mohából, gyökerekből, növényi szálabból, zuzmókból, a csészét szőrrel és növényi pihékkel bélelik. Tollat nem hordanak a fészkekhez. Csak a tojó épít, és egyedül kotlik a 4-6, halványkék alapon, rozsdabarnán vagy csokoládébarnán mintázott tojásan. Amíg a tojó ül, a hím eteti párját. A kotlási idő 12-14 nap, a tojáshejakat a tojó elhordja a fészkekből. Az első napokban a fészken marad, melengeti a fiókákat, a táplálékot a hím hordja, melyet begyéből, torkából öklendez fel. A

betörtem a jeget és tovább mentem. Húsz lépésnyire onnét megálltam, és amikor megfordultam, hogy megnézzem, mit csinálnak, három madár már a víznél volt. Ittak, azután jóízűen megfürödtek a jeges vízben.

A süvöltő tápláléka egész év folyamán túlnyomóan növényi eredetű, ezen belül területenként és szezonálisan természetesen változó. Szívesen eszi a napraforgót, és ha felfedezi az etetőt, attól kezdve rendszeresen megjelenik rajta. Festői látványt nyújt a behavazott ágakon üldögélő, piros hímekkel tarkált süvöltő csapat. ☒

A hiúz visszatelepülési kísérletei Magyarországon

dr. Solti Béla

A hiúz Európa legnagyobb vadon élő macskája. Eurázsiai elterjedésű, de Európa középső területeiről már nagyrészt kipusztult. A maradványfoltok legnagyobb összefüggő darabja a Kárpátok karéja, ahonnan egyes példányai hazánkba is eljutnak.

Méreteit tekintve a kárpáti alak a legnagyobb, nagyobb az Észak-Európában élő törzsalaknál is. Ezért a kárpáti példányokat egyes szakemberek a kaukázusi hiúz-alfajhoz sorolják. Testhossza 80-110 cm, farka 10-30 cm, marmagassága 55-75 cm. Súlya 17-36, átlagosan 22 kg. Bundája vörösebb, és erősebben pettyezett az északi pél-

dányokénál. Élőhelyei a nagy, összefüggő, zavartalan erdőségek, sziklás vidékek, melyek vadban és bűvőhelyekben gazdagok. Szereti a szél- és hótörésektől az ember számára járhatatlanná vált erdőrészeket. Szívesen sütkezézik a sziklás, köves hegyoldalokon, erdei tisztásokon. Territóriumát vizeletének szaganyagával jelöli meg. Tápláléka a kisemlősöktől a madarakon keresztül az őzig és a szarvasborjúig terjed. Ahol van, a muflon is a zsákmányai közé tartozik. Megfogja a házimacskát, a vadmacskát, de a kóbor kutyát is. Általában éjjel, magányosan vadászik, a zavartalan helyeken azonban nappal is mozog, különösen, ha éhes.

Megszokott váltoját rendszeresen tartja, és a leütött zsákmányához többször is visszatér. Ezért régebben csapdával és méreggel viszonylag könnyen pusztították.

Hangja a nyávogástól a fújásig, morgásig sokféle lehet. Párzasi ideje februártól március végéig tart, ekkor a kandúrok gyakrabban hallják érdes nyávogásukat. A nőtény 9-10 heti vemhesség után 2-4 kölyköt hoz a világra, melyeket 2 éves korukig nevel.

Hazánkban, az utóbbi évtizedekben a hiúz visszatelepülési kísér-

leteinek lehetünk tanúi. A 80-as évek eleje óta egyre többször jelent meg az Északi-középhegységben. Ezek a példányok Szlovákiából, a Nyugati-Kárpátokból húzódnak dél felé, ott ugyanis az utóbbi évtizedekben jelentősen felszaporodott az állományuk (Szlovákiában, 1977-ben 611 példány élt, ez volt a mélypont, azóta emelkedik a számuk). Ezért a peremterületeken élő példányok újabb élőhelyeket keresnek maguknak. Sajnos azonban nálunk a fogadtatásuk nem mindig szívélyes. Mivel egyik fő zsákmányállata az őz, a vadászok – arra hivatkozva, hogy kipusztítja az őzállományt – a többségüket ki is lövik. A 80-as évek végéig a törvény, mint nálunk nem élő vadfajt, nem védte. Ekkor helyezték védelem alá a hazánkban nem honos, bevándorló vadfajokat is (farkas, medve, hiúz, aranyakál, nyestkutya, zerge, jávorszarvas stb.), és ezzel megszüntették az alapját a legális pusztításuknak.

Rejtett életmódjuk miatt a hiúzzal inkább csak a vadászok, erdészek találkoznak erdőjárásaik, esti leseik, illetve a téli hajtások alkalmával. Nappal többnyire csak a nyomait látják (ezek kezek, a talpgumók jól láthatóak, karmok nélkül). Ezért a lelőtt példányokon kívül a többi előfordulásról tőlük lehet hallani, ezekből kell azután a biztosnak tűnő adatokat „kihámozni”. Az alábbiakban, az eddigi hazai előfordulási adatokat foglalom össze hegységenként, időrendi sorrendben.

Pilis: Hazánk mai területéről az első ismert hiúzadat innen származik. Hegyaljai írta le itteni előfordulását 1915-ből.

Börzsöny: 1996-97 telén Királyrét fölött vaddisznóhajtásban Brellos Tamás erdész látott egy példányt. Kollégái telente többször látták nyomait a hegységben.

Mátra hegység: Az első biztos adatok már évekkel megelőzően sejtették

Egy öreg hím

fotó: Péchy Tamás

Tanácskozás

Az MME Két-
éltű és Hüllővédelmi Szakosztályának keresztes vipera munkacsoportja szeptember 26-27-én tartotta alakuló ülését Boldogkőváralján.

A megbeszélésen jelen voltak: Lazányi István (Somogy Természetvédelmi Szervezet keresztes vipera programvezető)

Ézsöl Tibor (MME Zempléni HCS keresztes vipera programvezető)

Somlai Tibor MME 14. HCS titkár, keresztes vipera programvezető)

Sóvári Zsolt (HNP)

Újvári Beáta (Természettudományi Múzeum/TTM)

Péchy Tamás (MME Kétéltű és Hüllővédelmi Szakosztály)

Az összejevetel előzménye volt, hogy a szakosztály 1997-ben két területen (Zemplén, Somogy) megkezdte a keresztes vipera élőhelyeinek feltérképezését. 1998-ban kapcsoltuk be a munkába a szatmár-beregi térséget, mely program irányítója Somlai Tibor. A munka kiszélesedésével egyidejűleg az abban részt vevők úgy ítélték meg, hogy szükséges volna az egyes térségekben e témában dolgozók munkáját oly módon egységesíteni, hogy az lehetővé tegye a viszonylag szűk anyagiak és a ráfordított energia minél hatékonyabb felhasználását.

A megbeszélésen a résztvevők általánosságban az alábbiakat szögezték le:

1. Mivel a faj világállománya nem veszélyeztetett, a program nem kifejezetten a fajvédelmi program.

2. Annak ellenére, hogy a keresztes vipera hatalmas elterjedési területtel rendelkezik, a hazai állományok megtartása a magyar természetvédelem feladata kell legyen.

3. A hazai állományok kiterjedése és nagysága ismeretlen, valamint ismeretlenek az egyes populációkat veszélyeztető tényezők is.

4. Mindezekből fakadóan a program elsődleges célja, hogy képet kapjunk a magyarországi keresztes vipera helyzetéről.

5. További fontos része a programnak, hogy a viperás területeken ismertesse meg a lakossággal a kígyót, oszlassa el a tévhiteket, segítse a felvilágosító munkát.

A megbeszélésen a résztvevők az alábbiakról állapodtak meg.

1. Az egyes programvezetők a működési területükön kiválasztanak néhány olyan élőhelyet, ahol az erőket koncentrálni, folytatják, ill megkezdik az ott élő állományok vizsgálatát. Ezek az alábbiak: Zempléni 1-2 élőhely, Szatmár-Beregben a Lónyai erdő, Somogyban Mike-Lábad környéke.

2. A területeken élő és befogott egyedek adatai törzslapra kerülnek. Bár ezen adatok felvételezése az eddigiek során is több szempont figyelembevételével történt, célszerű az adatlapot egységesíteni. Ennek elkészítése folyamatban van.

3. Az ősz folyamán az egyes programok vezetői írásban rövid áttekintést kapnak arra vonatkozóan, hogy Európában milyen kutatások foglalkoznak/tak a keresztes viperával, s ezeknek mik az eredményeik.

4. Amennyiben a TTM, vagy más intézmény, ill. magánszemély a fajjal kapcsolatban kutatási programot kezd, s ezt a fenti területek valamelyikén kívánja elvégezni, úgy erről előzetesen egyeztetést kezdeményez az adott terület programvezetőjével, ill. a szakosztállyal. A gyakorlati munkához az egyes területek programvezetői segítséget nyújtanak.

5. A többi kiválasztott élőhelyen egyelőre nem, de a somogyi élőhelyen szükséges a morfológiai vizsgálatok folytatása, annak kiderítése céljából, hogy az itteni állomány/ok, mennyire eltérnek a többi populációtól és az elszigeteltség létrehozhatott-e egy alfaji, ill. morfológiai elkülönülést.

6. Amennyiben felmerül az igény, hogy valamelyik élőhelyen a faj életvitelére stb. vonatkozó olyan kutatásokat kell indítani, melyek inkább a TTM profiljába vágnak, úgy ezek beindítását a szakosztály, előzetes egyeztetés alapján Újvári Beátán keresztül kezdeményezi.

7. Az egyes területeken folyó munkák eredményeiről a munkában résztvevők rendszeresen - publikációkat jelentenek meg.

8. A szakosztály továbbra is ellátja a koordinációs feladatokat.

9. A jelenlévők megállapodtak abban, hogy évente egy alkalommal összeülnek megvitatni az addig elvégzettek és egyeztetni a további teendőket.

(A program iránt érdeklődők az alábbi címen jelentkezhetnek: MME Kétéltű és

Hüllővédelmi Szakosztály 1121 Budapest, Költő u. 21.)

péta

Elnökségi döntés

Egyesületünk elnöksége szeptember 10-11-én tartott elnökségi ülésén vagyongazdálkodási poszt létesítéséről döntött.

Ebbe a munkakörbe a mai naptól Dénes Péter kerül. Feladata az lesz, hogy az egyesület, a helyi csoportok, illetve az általunk létesített alapítványok tulajdonában lévő földterületek – együtt 5000 hektár – bővítését, kezelését segítse, koordinálja.

Különösen fontosnak tartjuk egyes területeken a bemutatás lehetőségének megteremtését, illetve a tulajdonunkban lévő épületek megfelelő funkciójának megtalálását és működtetésük feltételeinek biztosítását.

Mint az köztudott, egyes területeken már ma is van állatállományunk, melynek jövőbeni bővítése fontos feladat, hiszen e nélkül nem tudunk gondoskodni egyes területek állapotának fenntartásáról. Az állatállomány bővítése, a lehetséges pályázatok elkészítése stb. feladatoknak ezentúl lesz főállásos központilag alkalmazott gazdája is.

Különösen fontosnak tartjuk, hogy azokat a helyi csoportokat is hozzásegítsük földtulajdonhoz, amelyek ezt tervezik. Mint köztudott, eddigi vásárlásaink során nem használtunk fel egyesületi forrásokat és erre a jövőben sem lesz lehetőség. Ez azonban nem jelenti azt, hogy nincs lehetőség a saját rezervátum hálózat bővítésére, de a forrásokat külső forrásból fel kell kutatni. Ez is feladata lesz Dénes Péternek.

Kérem, hogy fogadják bizalommal – különösen az egyesületnél eddig végzett munkája alapján. Őszintén remélem, hogy Péter új lendületet ad az egyesületi vagyongazdálkodásnak, melyet a helyi csoportok, szakosztályok, alapítványok és széleskörű tagságunk együttműködése nélkül nem valósíthatunk meg.

E munkához kívánok minden tagtársamnak és Dénes Péternek sok sikert.

Budapest, 1998. szeptember 30.

Haraszthy László
alnök

Második Madarász Suli és Ovi Találkozó Seregélyesen a Pelikán Házban

A Fridrich Róbert szervezte találkozózn huszonöt, majd tizenöt helyi csoportból vettünk részt. A rendezvény jó időben csodálatos terep szomszédságában, a Dinnyési fertő mellett egy ideális oktatóközpontban került lebonyolításra. A jó hangulatú, lelkes, s előremutató összefogó a madarász sulik egyik legvonzóbb programjába magunk is belekóstoltunk, amikor mintegy 6 kilométeres séta keretében az egyik házigazda Fenyvesi László vezetésével madármegfigyelésen vettünk részt.

A Zsoldos Árpád nevével fémjelezett egyesületi oktatási tevékenység láthatóan messze túlnőtt a főváros és a Dunakanyar térségén. A tavalyi visegrádi összefogó után ez már nem „csak” egyszerű tapasztalatcsere volt, hanem a Madarász Suli – Ovi országos MME hálózattá szerveződésének nyitánya is. Jó volt látni, hogy az első összefogóknak is milyen óriási lendületet adó, egyeseknek az elinduláshoz a kezdeti energiát jelentő hatása volt. A mostani konferencia a tapasztalatcsere már annak a jegyében folytatta, hogy leszűrődjön, mire van a mozgalomnak szüksége. Az egész mozgalom és az anyag, módszer olyan legyen, ami másolható, sokszorosítható és így egy egységes, mindenki által jónak ítélt vezérfonal mentén, egymást segítve lehet majd sikeresen tovább szerveződni.

Életszerűen vidámmá vált a találkozó attól is, hogy volt, aki a gyermekeit is magával hozta. Jó volt látni azt is, hogy alapvetően a fiatal és nem csak pedagógus kollegák vállalkoznak a nem kis feladatra. A környezeti nevelés – melybe ez a tevékenység is tartozik – Egyesületünk utánpótlás nevelése szempontjából is meghatározó.

A Környezeti Nevelési Bizottságot hár-

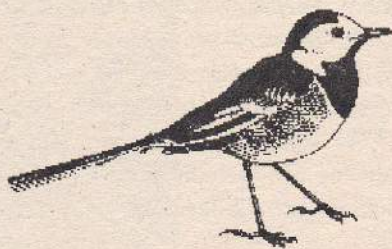
man képviseltük. Madas Katalinnak egy nagyon jó munkafüzeti anyaga és egy kis adaptált madárrhatározója vár kiadásra. Zsoldos Árpádnak készül a madárrhangos CD Rom-ja, valamint négy oktatási szövegezett dia és hang anyaga, amely szintén sokszorosításra vár.

Elhatároztuk a Madarász Suli embléma levédését, a folyamatos információcsere beindítását, valamint a Madártani Tájékoztató hasábjain az egyes helyi sulik, sulijellegű HC-s programok bemutatkozását is.

A Pelikán Házat, mint erdei iskola bázishelyet, mindenkinek jó szívvel ajánlom. Sajtos László és csapata a seregélyesi Általános Iskolából (8111 Fő u. 201. tel.: 22/447-012) mindenkit szeretettel vár a kitűnően felszerelt 50 fő körüli befogadóképességű, teljes ellátást is biztosító bázishelyen.

Itt is előjött a terepi programok kapcsolatán a nemzeti park igazgatóságokkal való együttműködés szükségessége és lehetősége. Egyértelművé vált, hogy együttműködésre van szükség, hiszen mindkét fél érdekeit szolgálja az ismeretterjesztő, környezeti nevelési munkánk. Kitűnő felkészültségű – sok esetben MME tagok – kollegák dolgoznak a parkoknál, védett területeken, akik jó pedagógiai érzékkel, szíves lelkesedéssel vállalják is a csoportkísérést, terepi szakvezetések, ám sok esetben feletteseik ezt nem kezelik támogatólag. Úgy gondoljuk, hogy ezen vezetőségi segítséggel, ráhatással lehetne változtatni. Valószínűleg sok esetben csak le kellene ülni a NP-igazgatókkal és közös érdekeltségű alapokra kellene helyezni a szabályozott együttműködést!?

Szentendrey Géza
a Környezeti Nevelési Bizottság elnöke

Az MME és a Madártávlat
a hálón:

<http://www.c3.hu/~mme>

Sok kicsi sokra megy

Hazánk útban az Európai Unió, a NATO, a gazdaságilag fejlett nyugati országok életszínvonalára felé, még sok olyan természeti értéket tud felmutatni, amelyek földrészünk nyugati felén lévő országokban már igencsak megfigyelték. Ugyanakkor az élet minőségének fenntartásában az élő természetnek legalább akkora jelentősége van, mint a technika vívmányainak. Természeti értékeink megőrzése ránk, az ország állampolgáira vár, ezt a feladatot egyetlen multinacionális cég sem fogja helyettesíteni, nekünk elvégezni. Jelenleg igen nehéz ennek a célkitűzésnek eleget tenni, hiszen a csökkenő reálbérek, a szociális bizonytalanság a rövidtávú érdekek előtérbe helyezésének kedveznek. A természet sajnos legtöbbször csak ezek után következik, de késlekedésünk egy soha vissza nem hozható állapot megszűnéséhez vezet.

Bízom abban, hogy a mindennapi megélhetés nehézségei mellett egyre többen gondolják úgy, hogy valamit tenni kellene a mindig megújuló, életünk bölcsőjének számító természet megőrzése érdekében. Egyesületünk ezektől az elvektől vezérelve arra az elhatározásra jutott, hogy ahol ez szükséges, a leghatékonyabb védelmi stratégiának számító „vegyük tulajdonba” elvet követi. Ezzel olyan élőhelyeket tudunk hosszú távon megővni, melyeket a természeti értékek megőrzésével ellentétes irányú gazdálkodás és területfejlesztés a megsemmisüléssel veszélyeztet. Saját tulajdonban viszont ezek a veszélyek elhárulnak.

Miért van erre egyáltalán szükség? Azért, mert a privatizáció eredményeként számos természeti értékekben igen gazdag, de rendkívül sérülékeny terület került magánkézbe. Új tulajdonosaik pedig szeretnének hasznot látni földjükből, ez pedig gyakran olyan gazdálkodást jelent, ami nem egyeztethető össze az ott található értékek hosszú távú fenntartásának követelményeivel. Ennek csak úgy lehet elébe menni, ha megszerezzük ezeknek a területeknek a tulajdonjogát, és megpróbáljuk kizárni a veszélyeztető tényezőket. Erre természetesen csak ott kerülhet sor, ahol ezt a természeti értékek indokolták teszik. Ezek a területek egyébként eredményes gazdálkodásra alig alkalmasak, és összességében a megművelhető földterületek néhány %-át jelentik csupán. A

A Kossuth Kiadó
gondozásában megjelent
CD-k kaphatók az Egyesületnél
4990 Ft-os áron

Dr Rimóczi Imre: Magyarország
gombái

Újhelyi Péter:
Emlőállatok

Magyarország növényei

megvásárolt területeken egyesületünk, tagságára támaszkodva hatékonyan tudja megvalósítani természetvédelmi célkitűzéseit.

E cél megvalósítása érdekében közalapítványokat hoztunk létre néhány önkormányzat bevonásával. A közalapítványok számára lehetőség a jogi személyek számára egyébként tiltott termőföldvásárlás. Egyesületünk az elmúlt évek során elsősorban külföldi támogatásokból 30 helyen összesen 4 866 hektár földterületet vásárolt meg és 280 hektárt bérel. A megvásárolt területek között szerepelnek pl. somogyi halastavak 600 ha, biharugrai halastavak 1050 ha, Tiszalúc-kesznyétei mocsár 1075 ha, szőlőkői sziklagyep (Vértes) 50 ha, baskói száraz gyepek 79 ha, Bödi-szék 75 ha, tiszaladányi gémtelep 175 ha, Tömördi-tó 11 ha. Programunk kiegészíti az állami természetvédelem földvásárlási tevékenységét.

Természetesen a megvásárlással még nem oldódik meg azonnal az egyes területek védelme. Azokat gondozni, sok helyen az évszázados hagyományú gazdálkodással kezelni kell. A gazdálkodás a mi esetünkben elsősorban a hagyományos mezőgazdasági módszerekkel és állatfajtákkal történik. Ez tehát további feladatokat jelent, de hozzásegít egy természetbarát gazdálkodási modell gyakorlati alkalmazásához is. Az ehhez szükséges alapok, pl. állatállomány megteremtése egyáltalán nem egyszerű feladat, miközben még számtalan olyan terület van hazánkban, melyet fontos lenne mielőbb megvásárolni és ott a természeti értékeket megóvni. Tagtársainktól szinte hetente újabb és újabb kérések érkeznek mocsarak, legelők, vizes rétek megvételére. Ezek veszélyeztetése helyenként olyan mértékű, hogy szükséges lenne ezeket sürgősen tulajdonba venni. Ugyanakkor a pénzügyi források végesek és sokszor igen hosszadalmas pályázati eljárás vezet a megszerzésükhöz. A hosszú procedúra miatt előfordul, hogy a források megszerzésével elkészünk, és mire összejön a vásárlásra a szükséges pénzösszeg a terület már elkelt.

Kedves Tagtársam!

A természetvédelmi szempontból értékes élőhelyek megvásárlásának és kezelésének sikeres folytatása érdekében kéréssel fordulok Önhöz!

Ha sikerült Önt meggyőznöm a területvásárlások fontosságáról, úgy kérem lehetőségeihez mérten, segítse törekvéseinket! Hogyan lehetséges ez? A további vásárlásokhoz pénzre van szükségünk. Ezek

megvalósításához felajánlásokat kérünk Tagtársainktól. (A tagság anyagi segítségének kérése nálunk még elég szokatlan, de nyugat-európai társaságainknál már régóta ismert és igen eredményesen alkalmazott módszer. Angliában, pl. több tízezer hektárt vásároltak már meg a tagok pénzbeli támogatásával.) Igen értékes segítség a szükséges állatállomány megvételéhez való hozzájárulás is (pl. 1 db cigája juh 17–25.000 Ft). Amennyiben lehetőség van támogatni ilyen módon is közös célkitűzéseink megvalósítását, kérem, a mellékelt kérdőívet szíveskedjen kitölteni és részünkre visszaküldeni. (Az egyesületi célokra adományozott összeg ez évtől a befizetett összeg 150%-ában az adóalapból levonható, mivel egyesületünk a kiemelten közhasznú szervezetek kategóriájába tartozik! Ez ügyben további információ kapható.)

Jelen pillanatban talán felmérni sem tudjuk igazán, mekkora jelentősége

van ennek a kezdeményezésnek. A természeti értékek megőrzésének legbiztosabb módszere a területek megszerzése és szakszerű kezelése. Ehhez viszont pénz, pénz, és újra csak pénz kell.

Ha tehát egyetért törekvéseinkkel kérjük, segítsen azok megvalósításában. A néhány száz forintos adomány ugyanúgy hasznos lehet, mint a nagyobb összegűek.

Az ilyen célra felajánlott összegről igazolást adunk és ennek alapján Ön a fentiek szerint csökkentheti az éves személyi jövedelem adóját.

Segítségét előre is köszönjük!

Dénes Péter

✂

Legyen Ön is a tagtársunk! Lépjön be a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesületbe! Belépési adatlap

Felismerve a természetvédelmi törekvések fontosságát, valamint megismerve az MME célkitűzéseit, részt kívánok venni a szervezett természetvédelmi munkában. Kérem felvételemet az MME tagjainak sorába.

Név:

Lakcím:

Születési dátum:

Tagdíj:

☐	Tanuló, diák, nyugdíjas	500 Ft/év
☐	Adózóknak	800 Ft/év
☐	Családi tagság	1000 Ft/év
☐	Pártoló tag (minimum összege)	1600 Ft/év

Családi tagok:

Név: Szül. dátum:

.....

.....

.....

- A választott tagdíjat betétszámlámról az MME 11712004-20011215 számlájára átutalom
- A tagdíj befizetéséhez csekket kérek (A megfelelő helyre kérjük, tegyen egy „X”-et.)

Dátum: Aláírás:

Címünk: 1121 Budapest, Költő u. 21.

**A „Találkozás a Természettel –
Az Év Természetfotósa '98”
fotópályázat képeiből rendezett
kiállítás megtekinthető
1998. november 29-ig
naponta 9–17 óra között
a Magyar Kultúra Alapítvány
székházában
(Budapest I. ker., Szentháromság tér 6.)**

Csatlakozom az MME élőhelymentési programjához, melyben a következő módon kívánok részt venni:

Kézpénzt ajánlok fel területvásárlásokhoz:
 Az állatvásárlást kívánom segíteni:
 A felajánlott összeg: Ft (adóalap csökkentő!)

További információt kérek
 földvásárlásról
 állatvásárlásról
 A megfelelő választ kérjük X-el megjelölni.

A beküldő neve:
 címe: _____ település _____
 _____ utca _____ házszám

Érdeklődése esetén kérem az adatlapot kitöltve az MME központjába visszaküldeni szíveskedjen!

Tagtársaink az alábbi szolgáltatásokban és kedvezményekben részesülnek:

- Kéthavonta kézhez kapják a Madártávlat című folyóiratot.
- Részt vehetnek az egyesület rendezvényein.
- Táborainkban, madárvártáinkban megismerkedhetnek a madár- és természetvédelem kérdéseivel.
- Információkat kapnak a madár- és természetvédelem aktuális kérdéseiről, eseményeiről.
- Kedvezményesen hozzájuthatnak az MME saját kiadású könyveihez, plakátjaihoz, egyéb kiadványaihoz, a magyar és idegen nyelvű madártani szakirodalomhoz.
- Kiterjedt tagságunknak köszönhetően lehetősége nyílik, hogy kapcsolatokat teremtsenek hasonló gondolkodású emberekkel.
- Kedvezményesen vásárolhatnak madáreleséget, etetőt, odút.
- Lehetőséget kapnak arra, hogy megismerkedjenek a madármegfigyelés, a madárvédelem gyakorlati kérdéseivel, és hogy ezzel ismereteiket a madarokról kibővíthessék, elmélyíthessék.
- Kedvezményesen látogathatják az MME-érdekeltségű területeket.
- Az Interneten való jelenlétünknek köszönhetően részt vehetnek egy madarász levelezőlistán.
- Minden új belépőnek eljuttatjuk a Madarak és madarászok című kézikönyvet.
- 1998 a harkályok védelmének éve, kártyanaptárt kapnak ajándékba.
- Tagsági igazolványt kapnak.

A Madártávlat szerkesztősége az újság címlapján megjelentethető madárfotókat vásárolna

Várunk olyan kis- vagy nagyfilmre készült, kisfilm esetében álló formátumú, jó minőségű diákat, melyek témája a madár. Fészken készült felvételeket nem fogadunk el! Az elfogadott felvételek darabjéért 8000 Ft-ot fizetünk.

Felhasználás után a diát a szerzőnek visszaküldjük.

A felvételeket kérjük gondosan csomagolva, a csomagban feltüntetve a szerző nevét, címét, telefonszámát, a kép címét, a szerkesztőség címére küldeni: **2345 Apaj, Platán sor 1.**

A Madártávlat szerkesztősége fotópályázatot hirdet

A pályázaton egy-egy szerző korlátlan számú színes diával, színes papírképpel, vagy fekete-fehér papírképpel pályázhat, mely képek a természeti értékeket, szép tájakat, az ember és a természet kapcsolatát, a természetet sújtó negatív hatásokat, mutatja be.

A színes diákat üveg nélküli keretben kérjük, ráírva a szerző nevét és hogy mit ábrázol a kép. Ugyanezt kérjük a papírképek esetében is, melyek mérete ne legyen nagyobb 13X18 cm-nél. A küldött anyagot kérjük gondosan csomagolni és a csomagban mellékelni a szerző nevét, lakcímét, telefonszámát. A beérkezett anyagokat folyamatosan bíráljuk el, s az el nem fogadott képeket azonnal visszaküldjük. Egy szerzőtől 5-10 diakocka közt elfogadott felvétel után egy tekercs színes kisdíát, míg a papírképet küldőknél minden 5. elfogadott kép után egy-egy tekercs színes negatívet küldünk.

A legjobb kollekciót küldőket ezenfelül könyvvel jutalmazzuk.

Az anyagokat kérjük gondosan csomagolva a szerkesztőség címére küldeni: **2345 Apaj, Platán sor 1.**

Hiúzportré

fotó: Péchy Tamás

jelenlétét. Német vadászok több esetben a nyomát is felismerték, míg 1984–85 telén a Mátraderesckétől keletre fekvő Gyulamajornál lőttek egy hím példányt.

Ezt követően 1987 szeptemberében egy nőstényt is lőttek Mátraderescke közelében. Súlya állítólag 30 kg volt. Az állat koponyája a Mátra Múzeum gyűjteményébe került.

1988. augusztus–szeptemberben Kismánától délnyugatra, a kismánai tónál fényes nappal látott egy nagyon világos színű példányt Beke Zsolt hivatásos vadász. Elmondása szerint az állatot tisztán látta, felismerése nem volt kétséges.

A 90-es évek elejének egyik telén a Nagy-Hársas hegyen Póka István vadőr talált egy leütött muflontetemet, mely körül hiúznyomok voltak.

1993-ban Mátrakereszttestől DNy-ra kb. 3 km-re, a Német-bércen Boldizsár Tibor vadász látott egy példányt, látta a fülén a pamacsot is. Valószínűleg ezt az állatot látta három nappal később Kovács Benedek nagyrédei vadász is, kb. 70–80 m távolságból.

1994 januárjában Domoszlótól északra, majdnem a Mátra gerincénél, az ún. Jagus tisztáson Nagy Károly erdőmérnök hiúznyomokat talált, melyeket le is fényképezett.

Heves-Borsod-domsbág: 1983 decemberében Erdőkövesd közelében, az ún. Hálólápán (= Hollólápa) lőtt Pálfi Tihamér, a bodonyi MGT SZ elnöke egy nagy méretű hím példányt. Az állat törzshossza 110 cm, farokhossza 16, talphossza 22 cm, súlya 26 kg volt.

1992 őszén Mátranovák közelében, a bányatelepnél látott egy példányt Kovács Árpád vadőr. Ez este 10-11 órakor történt, de a jármű lámpájának fényében jól látta az állatot.

Bükk hegység: Az első példány 1989-ben került kézre Felsőtárkány közelében, a Mellér-völgy környékén. Erről egyéb adatot nem tudunk.

1989-90 telén a Mocsolyási Erdészet (Kelet-Bükk) területén is észlelték.

Zempléni-hegység: A zempléni hiúz

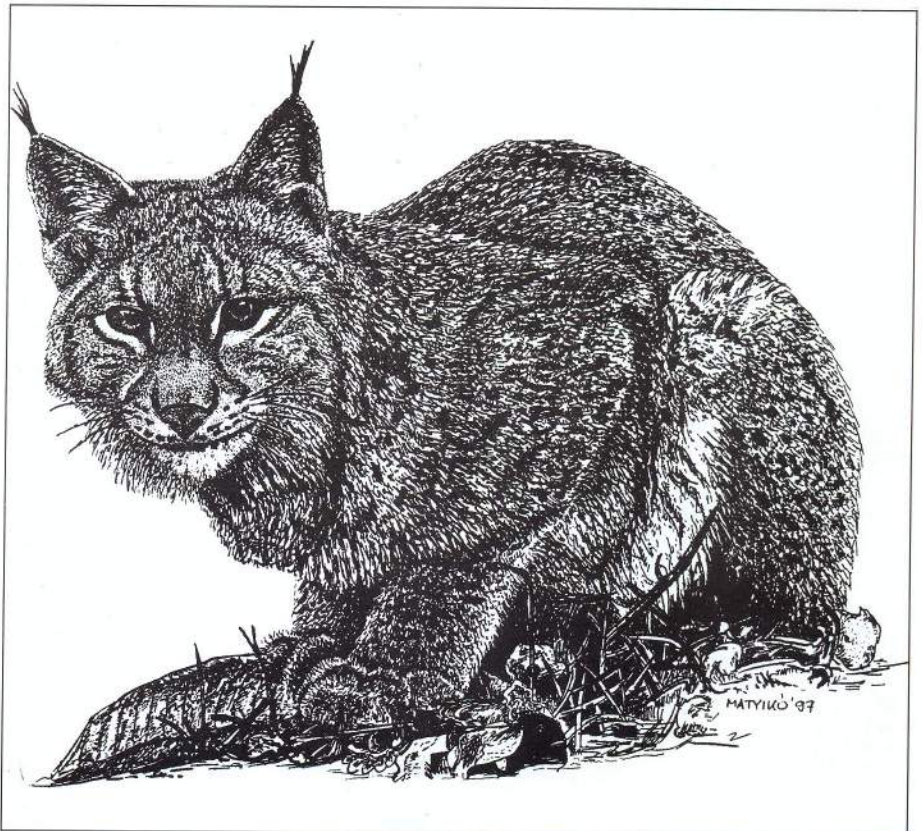
előfordulásokról Demeter A. számol be 1984-es munkájában. Eszerint 1980-ban egy nagymacska nyomait látták Háromhuta környékén, majd itt 1981. V. 1-jén Farkas Ádám egy fiatal hím hiúzt ejtett el. Ennek a nyomát láthatták már az előző évben. Az állat világos színű volt, méretei a szlovák populáció adataival esnek egybe.

1981 őszén egy juhász számolt be arról, hogy két hiúzt figyelt meg, majd ugyanez év októberében Farkas Ádám (az 1981-es példány elejtője) ismét megfigyelt, és egy ideig nyomon követett egy kifejlett példányt.

Van még egy bizonytalan adat 1983. év végéről, amikor állítólag egy elpusztult kölyökhíúzt találtak. Ennek, és az előző adatnak sajnos pontosabb lelőhelye nincsen.

Mint tehát látjuk, a hiúz több helységünkben is próbál megtelepedni, több-kevesebb sikerrel.

A Zempléni-hegységben már a kölykezése is valószínű. Az itt található nagy, egybefüggő erdőségek, a tagolt, sziklás terep ugyanis jó élőhelyet biztosítanak számára. Ezért – a törvényi védettségen túlmenően – ismeretterjesztéssel kellene harcolnunk azért, hogy ez a gyönyörű „nagymacska” erdeink díszje lehessen, és természetvédelmünk eredményességét hirdesse. ☒

A hiúz óvatos, rejtőzködő erdőlakó

grafika: Matyikó Tibor

65 év a madarakért

Bemutatjuk Dr. Sághy Antalt

Musicz László

Szűk családi körben, szerény külsőségek közepette ünnepelte süttői házában 80. születésnapját dr. Sághy Antal, aki életkorát és mintegy 65 esztendő s madarász múltját tekintve mindenképpen a honi madarászok egyik doajénje. Anti bácsi (mert szinte mindenki így szólítja nemcsak szülőfalujában, hanem megyeszerte) a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület alapító tagja, a Komárom-Esztergom megyei Helyi Csoport tiszteletbeli elnöke és (természetesen) mind a mai napig aktív madarász.

Anti bácsit magam mintegy 18 esztendővel ezelőtt ismertem meg, amikor ifjú gimnazistaként segítséget kértem egy madártani vonatkozású dolgozat elkészí-

téséhez. Nagy örömmre szinte postafordultával válaszolt kérésemre, vaskos anyagot és számos jó tanácsot küldve segítségül. E figyelmesség – amit az elkövetkező évek folyamán számtalanszor tapasztalhattam – hamarosan kiterjedt levelezéshez és személyes barátságához vezetett, melynek során megismerhettem a Gerecse-hegység és a Duna-vidék madárvilágának egyik legjelentősebb kutatóját, de bepillantást nyerhettem régmúlt korok vadász-madarász titkaiba is. Az, hogy Anti bácsi a barátságával tüntetett ki, nemcsak ismeretek sokaságát jelentette számomra, hanem (mint azt így, hosszú évek távlatából visszatekintve is el kell ismernem) olyan erkölcsi, etikai tartást is,

mely – úgy érzem – egész életemre meghatározó jelentőségű.

Anti bácsit közel s távol sokan úgy ismerik, mint a természetvédelem „élő lelkiismeretét”, aki a természeti értékek védelme érdekében hihetetlen tenniakarással és kitarással kész síkra szállni, legyen szó csupán néhány fészekaljnyi madárfióka életéről, vagy akár a dunai táj – számára oly különösen fájó – pusztulásáról. Anti bácsi életútja ugyanakkor számos adalékkal is szolgál a Madártani Intézet elmúlt fél évszázadának történetéhez.

Dr. Sághy (Stefán) Antal 1918. augusztus 26-án született Süttőn egy értelmiségi család elsőszülött gyermekeként (édesapja ezidőben a Dorogi Kőszénbányák Dorogi Igazgatóságának gépészmérnöke, majd később a Lábatlani Cementgyár igazgatója lett). Az esztergomi Bencés Gimnáziumban tett érettségit követően a Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen (a mai Eötvös Loránd Tudományegyetemen) szerzett jogi diplomát, majd több éves ügyvédjelölti gyakorlat után 1952-ben ügyvédi oklevelet. Eleinte a Süttői Állami Erdészet Vasútüzeménél adminisztrátorként, azután a Süttői Kőbányánál mint raktáros, majd 1961-től a Beton- és Vasbetonipari Művek Lábatlani Gyárának vállalati jogtanácsosaként dolgozott 1991 októberéig.

Aktív madarászmúltjának kezdete 1934-ig nyúlik vissza, amikor gimnazista diákként a Vezényi Elemér illusztrálta természetrajzkönyv madártani fejezetét szinte magába szívva kezdte járni a Dorog és Csolnok környéki erdőket (azidőben a család még Dorogon lakott). Ekkor kapta első 4-szeres nagyítású, világháborús távcsövét édesapjától. Természetszeretete szinte „véréből” fakadt, hiszen anyai dédapja (Stierand Vencel, az 1848-as szabadságharc után is itt maradt egykori császári katona) a Süttőhöz közeli Gombás-pusztán volt erdész, de szűkebb családjában is 5 erdész és 7 erdőmérnök volt illetve van jelenleg is. Kedvelt időtöltésétől egy madarászat során bekövetkezett gerincsérülése és 2 esztendeig tartó betegeskedése sem tántorította el. Várady Sándor és Gaál László süt-

tői erdőgondnok sógorai révén hamarosan szabad bejárása lett a Gerecse érsekségi erdeibe is. Ifjúkorának szinte minden szabadidejét a gerecsei erdők és – miután 1939-ben Látatlanba költöztek – a Középső-Duna-vidék madártani kutatásával töltötte. Így került kapcsolatba az itteni vadászokkal, erdészekkel, akik az általa szerkesztett kérdőíveken rendszeresen jelentették neki a madárvonulási adatokat, különlegesebb előfordulásokat, valamint a tévedésből elejtett madárfajokat, melyeket rendszeresen továbbított a Madártani Intézetbe. Mivel kezdetektől nagy gondot fordított a kapott adatok lejegyzésére, rendszerezésére, így megsárgult lapú noteszei több mint 60 esztendő madártani változásainak felbecsülhetetlen értékű dokumentumai. Megfigyeléseit rendszeresen megküldte a Magyar Királyi Madártani Intézetnek, amelynek akkori főigazgatója, Vönöczky-Schenk Jakab 1942. április 25-én „rendes megfigyelői oklevél” adományozásával ismerte el munkásságát. Mivel vadászjegye is volt, így – dr. Vasvári Miklós felkérésére és irányításával – számos frissen lőtt téli vízimadarat bocsájtott saját költségén az Intézet rendelkezésére, gazdagítva annak madárpreparátum gyűjteményét illetve elősegítve a gyomortartalom-vizsgálatokat (a tudományos, ellenőrzött gyűjtés ezen formája azidőben még más megtéltés alá esett, az akkor érvényben lévő Herman Ottó-féle természetvédelmi jogszabályok szerint).

Dr. Keve András „meghívására” ő is részese volt 1974 januárjában a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület életre hívásának. Eleinte a Pilisi Helyi Csoport elnökeként, majd 1981-től a Komárom-Esztergom megyei Helyi Csoport elnökeként szervezte (jelenleg tiszteletbeli elnökeként segíti) a madártani életet. A madárvédelem érdekében kifejtett több évtizedes, önzetlen munkásságának elismeréseként az MME Elnöksége „örökös tag” címet adományozott részére, 1998. április 22-én pedig Pro Natura emléklapoktetet vehetett át dr. Baja Ferenc környezetvédelmi és területfejlesztési minisztertől. Anti bácsi aktivitása – idős kora és egészségi állapota ellenére – ma is szinte töretlen. Ha csak teheti kimegy még most is a Duna süttői, neszmélyi szakaszára, hogy újabb megfigyelésekkel

gazdagíthassa az ifjúkorában megkezdett naplóit és regisztrálhassa a mind kíméletlenebb természetpusztítás következtében mindinkább eltűnő, egyre ritkább madárfajokat (e Duna-szakasz érintetlenségének eltűnése számára különösen fájó).

Madártani munkássága és emlékezete számos adalékkal szolgál a Madártani Intézet történelméhez és a magyar madártan „nagy öregjeinek” életrajzához. Személyes és baráti kapcsolatban állt a mai madarász generációk számára már szinte legendának számító dr. Vasvári Miklóssal, dr. Vertse Alberttel, dr. Pátkay Imrével, dr. Keve Andrással, a fiatalabb generációból dr. Jánossy Dénessel, Schmidt Egonnal, Haraszthy Lászlóval, Márkus Ferencsel és még sokakkal. Dr. Vasvári Miklós egy 1943-ban írt levelében a következőket írja: „*Oly mintaszerűen, mint Te senki sem működik ma a Duna mentén! Aggódva gondolok rá, mi lesz a dunai ornitológiával, ha Te abbahagyod a madarászt*”. Különösen mély, ifjúkori baráti szálak fűzték néhai Hopp Ferenchez, a Dorog környéki madárvilág nagy kutatójához, akire – tíz éve bekövetkezett halála óta is – mindenkor nagy szeretettel emlékezik. A hangulatos süttői ház zsúfolt kis dolgozószobája a hazai madártan nagy öregjeinek megannyi látogatását, gerecsei és dunai kirándulásaik emlékét őrzik.

Anti bácsi több cikket publikált az Aquilában, a Madártani Tájékoztatóban, és a szlovákiai (komáromi) Duna Menti Múzeum évkönyveiben (a Duna túloldalán élő madarászokkal, elsősorban dr. Stollmann

Andrással máig élénk levelezést folytat). Ismeretterjesztő tevékenységének másik oldalát a különböző megyei folyóiratok hasábjain megjelent írásai jelentik. Számos alkalommal emlékezett meg a szarvasbőgés vagy a szalonkahúzás felejthetetlen hangulatáról, a telente Dunán megjelenő réti sasok fejedelmi látványáról, de – jogi végzettségű természetvédő lévén – nem hagyhatta sohasem szó (pontosabban cikk) nélkül a természetet ért „támadásokat”, vagy éppen a pongyolán megfogalmazott vagy a természettudományos alpműveltséget nélkülöző híradásokat sem.

Dr. Sággy Antal szülőfalujának önkéntes helytörténésze is egyben. Süttő régmúltjáról számos írásában emlékezett meg (a gerecsei kisvasút történetét, pl. egy jelenleg is tartó cikksorozatban adja közre). Mindezeket archív felvételek és maga készítette fotók sokasága teszi egyedülállóvá.

Anti bácsi életének 80 esztendeje, hat és fél évtizedes lelkiismeretes madarászmúltja, természet iránti alázata, és embertársai iránti tisztelete számos fiatal számára szolgálhat és szolgál példaként. Magam is sokszor merítettem abból az erkölcsi tartásból, amely Anti bácsit mindig is jellemezte és amelyre napjainkban tán még nagyobb szükségünk lesz nekünk, fiatal természetvédőknek.

Közel két évtizedes barátságunkra és vaskos levelezésünkre visszaemlékezve kívánom Anti bácsinak, hogy még sokáig és jó egészségben hódolhasson az életét gyermekkorától máig meghatározó tevékenységének, a madármegfigyelésnek. ☒

a szerző felvételei

Kökénybokron költő citromsármány

1998. május 28-án Karancslapujtó határában Derecske nevű kopár, bokros déli kitettséű domboldalon madarász-tam. A kaszálóval szomszédos bokros domboldal szegélyében egy különös fészekre bukkantam. Kökénybokor alsó kinyúló ágának a végén (iszalaggal gyengén átszőve) 0,75 méter magasan egy kotló citromsármányra lettem figyelmes. A fészek könnyen észrevehető helyre épült, melyben a tojó 5 tojáson

Citromsármány hím fotó: Péchy Tamás

szorgalmasan kotlott. Június 9-én ellenőriztem: a fészekben csak apróra tört tojáshéjmaradványokat találtam.

1988. június 26-án már találtam citromsármány fészket 4 tollas fiókéval + 1 záptojással (Mad. Táj. 1989. (3-4) 41.) 0,85 méter magasan, de ez olyan rejtett, szövevényes helyen volt, hogy csak a harmadik berepülés és kutatás után sikerült nagy nehezen megtalálnom. Ebben persze az is szerepet játszott, hogy eleinte a bokor alatt a talajon kerestem a fészket, miközben a fejemmel majdnem levertem azt. (A citromsármánytól szokatlan ez a fajta fészkelés, mert szinte kizárólag a földön fészkel. Szerk. megj.)

Rozgonyi Sándor

Madárritkaság a Hortobágyon

Egy fecskesirályt figyeltek meg az MME tagjai a napokban a Hortobágyon.

Minden kedves olvasónknak kellemes karácsonyi ünnepeket és boldog új esztendőt kívánunk!

Az északi sarkvidéken költő madárfaj eddig mindössze egy alkalommal, 1941-ben került szem elé hazánkban.

Magyarországhoz legközelebb a Spitzbergákon és Grönlandon találkozhatunk rendszeresen a hegyes szárnyú, kecses röptű fecskesirályal. A most megfigyelt példányt valószínűleg a széles időjárás szakította el társaitól.

A sirályok egyébként hajlamosak a kóborlásra, a nagyobb távolságok megtételére. A hazánkban eddig előfordult 16 sirályfaj közül 7-et mindössze néhány alkalommal észleltek. A Magyarországon előforduló 373 madárfaj közül 68-at kevesebb, mint húsz alkalommal figyeltek meg az utóbbi ötven évben. Ezek között a ritka kóborlók között észak-amerikai, sarkvidéki, közép-ázsiai, szibériai vendégek találhatók.

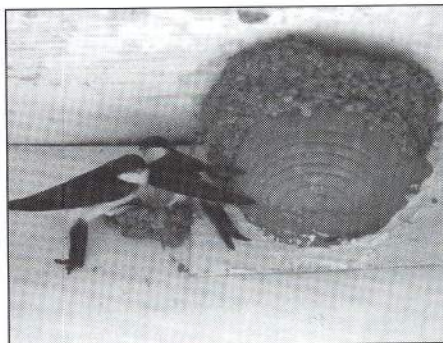
A fenti témával, de bármilyen természetvédelemmel vagy vadon élő madarakkal kapcsolatos kérdése van, kérem keresse Egyesületünket!

Lovászi Péter

Molnárfehér leleményes táplálékszerzése

1998. augusztus 23-án az évszakhoz képest hűvös idő volt (+19 °C), viharos széllel. A szomszédom családi házának eresze alatt még 10 fészekben nevelkedtek tollas fiókák. Felűnt, hogy 14⁰⁰-tól 18³⁰-ig szinte nem is etették flókáikat a molnárfehér, valószínűleg a mostoha időjárás okozta táplálékhiány miatt.

Augusztus 27-én szintén ilyen idő volt. Rövid terepjáráskomor Karancslapujtó határában a Nyárvas-oldalon „nadrágszíjparcellán” gabonatarlót égettek a délutáni órákban. A lángok éppen a dombtetőre értek, az erős ÉK-i szél a füstöt leszorította a szomszédos nagyobb területű kukoricaföldre. Fölötte legalább 200 pld. molnárfehér röpködött a talajszinhez közelítve. A kukoricából kifüstölt rovarok tömege terített asztalt kínált az éppen eleség szűkében levő fecskéknek. Persze ezzel nem azt

Molnárfehér műfészekben fotó: Péchy Tamás

akartam érzékeltetni, hogy hasznos dolog az oly divattá vált gabonatarlókat felégetni, mivel tudvalévő, hogy ezzel milyen nagy környezeti károkat okoznak.

Rozgonyi Sándor

A „fává nőtt” ördögcérna

Talán helyesebb lenne lyciumot mondanunk, lévén a liceum – leányiskola. Az angol kertépítő stílus királynője, elproletarizálódott. Amikor Amerikából hazánkba bekerült, a romantikus kis búvóhelyek kialakításához hasznosították speciális alakúra fejlődő bokrait, amin egyidejűleg lehetett virágaiban és termésében elgyönyörködni. Mára a faluszélek, töltések oldalának lett a növénye és itt-ott élő sövényként tengeti életét. Ama debreceni példány eredetével már több alkalommal foglalkoztak a hozzáértők. Valószínűsítették, hogy az Ős Debreczent körülvevő „árok-töltés-tüskésbozót” védőmű megmaradt része. Egyidőben még egy vasrács is bele volt növe. Ennek mai megléte, csak a helyszínen lenne megállapítható. Akkor arra is gondoltak, hogy a vasrács, egy épülethez tartozott. Amennyiben tényként fogadjuk el az „árok-töltés-tüskésbozót” védőmű eredetét, úgy lehetséges, hogy az eredeti gyökérzet – a későbbi árokbetöltés miatt – igen mélyre került és ez adna magyarázatot a nagyra fejlődésnek.

Ha már a Madártávlat növényteni érdekességekkel foglalkozik érdemes lenne, az olvasótábor tagjaihoz egy kérdést intézni:

Hol észlelhető az ország területén „fává növő kökény?”

Tudnillik Dr. Rapaits Rajmund kutatásainak eredményeként felállított egy teóriát, amely szerint a *Prunus spinoza*, ssp. *Longifolia*, a bronzkor embere által kinemesített gyümölcs, amely azóta is fennmaradt „mintegy elvadulva”. E sorok írója a Pétervására melletti Ivádon észlelte első ízben. De akkor még nem ismerve R. R. kutatásainak eredményét, a kedvező talajadottságokkal gondolta összefüggésbe hozni a 2-3 méter magas kökényfákat. A későbbiekben a Hármaszatharhegy vonulat keleti oldalán a Rozália völgy felett egy kis remízben is rátalált férfitlábszár vastag példányára. (Tévedés kizárva: termés volt rajta.) Ha most elkészülne egy országos térkép az előfordulásról, úgy azt rá kellene vetíteni az országban feltárt bronzkori települések térképére. Sok érdekes kérdést vetne fel az összehasonlítás!

Dr. Bókai Bátor

A Dunakanyar természetvédelméért Meghívó

A Dunakanyar Erdei Iskola Egyesület (DEI) és a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) Pilisi Helyi Csoportja találkozózt szervez, melyre a tagjaikon kívül szeretettel meghív minden, a természetet szerető, a környezetéért tenni vágyó, a környezeti nevelést fontosnak tartó térségi polgárt.

Célunk, hogy felkeltsük az érdeklődést a jelzett témakörben az együttgondolkodás, a közösen tervezett, konszenzussal kitűzött célok közös megvalósítására.

Hagyományt szeretnénk teremteni, hogy a párhuzamosságok, felesleges energiapazarlás elkerülése, valamint a kollektív tudás felhasználása érdekében évi egy-két alkalommal szimpozium jelleggel találkozunk szűkebb pátriánk természetvédelméért.

Az ez évi összejövetelünk 1998. december 5-én szombaton lesz az Apátkúti-völgyben, Visegrádon a Dunakanyar Erdei Iskolában. A programot egész naposra tervezzük:

– Délelőtt 9 órától bemutatjuk az iskolát, a pedagógiai koncepciója jegyében szervezett környezeti nevelési programját, továbbá környezeti nevelési tevékenységeit szervezzük az érdeklődőknek.

– Délután 14 órától kezdődik a természetvédelmi, madártani börze, ahol ki-

adványok, eszközök, gondolatok cserélhetnek gazdát, illetve vásárolhatók meg.

– 16 óraker az MME helyi csoportja tartja közgyűlést

– 17 óraker az MME elnöke ismerteti az egyesület országos programjait, környezeti nevelési tevékenységét, melyet a „Madarász Suli” bemutatója követ.

– 18 órától a DEI és a szentendrei Erdei Iskola Alapítvány Templomdombi Oktatóközpont mutatkozik be

– 18³⁰-tól a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatósága tart tájékoztatót

– 19 órától eszmecsere, a nap kiértékelése, célok, megállapodások lefektetése, esetleg közös állásfoglalás kialakítása történik

– A nap zárását 20 órára tervezzük

Egész nap látható az iskolában Péchy Tamás festményeiből és Molnár István Lotár természetfotóiból, valamint a DEI tanulóinak munkáiból összeállított tárlat.

Az iskolában büféárunk beszerzésére, 10 óráig meleg ebéd rendelésére is lesz lehetőség, illetve szerény vendéglátást a szervezők is biztosítanak.

A szervező munkaközösség nevében
Szentendrey Géza

Hirdetés

Természetfotó képeslapok minőségi kivitelben rendelhetők 30 Ft/db áron a szerzőnél (Dr. Molnár Gyula, 6726 Szeged, Pinty u.11/5, tel.: 62/437-407), vagy az MME Központban Harangi

Természetismereti Vetélkedő a Madarak és Fák Napja jegyében

A Dunakanyar Erdei Általános Iskola (DEI) szeretettel meghívja a Dunakanyar általános iskoláit 1999. május 10-én Visegrádra.

A verseny támogatója a Pest megyei Pedagógiai Szolgáltató Intézet és a Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület.

A jeles nap programja 10 órától 15 óráig tart.

– 10–10.30-ig a DEI tanulóit rövid műsorral köszöntik a résztvevőket.

– 10.30–11-ig szerény vendéglátás, tízórai.

– 11-től természetismereti vetélkedő.

(A vetélkedő két forduló, amelyre december 15-ig 5–6 fős csapatok jelentkezését várjuk az iskola címén (2025 Visegrád, Apátkúti-völgy Pf. 47.), telefonján (26/397-430, 26/397-440).

Az első fordulóban feladatlapokat kell otthon megoldani, melyet mi küldünk a résztvevőknek. Ennek beküldési határideje 1999. február 1.

A feladatmegoldás alapján hívjuk be a sikeres versenyzőket a második, terepi fordulóra.)

– 13.30–14.30-ig a verseny zárása, eredményhirdetés, közben ebéd tarisznyából.

– 15 a program zárása, hazautazás.

Kollegiális üdvözléssel:

A DEI tantestülete

Istvánnál (1121 Budapest, Költő u. 21.).
Témáik: Erdei fülesbagoly, Jégmadár, Csóka-fiókák, Este a Tiszán (récék az aranyhidas Tisza-parton), Ózgidá, Eső után (pipacs ellenfényben), Alföldi táj (tanya előtérben vadvirágokkal), Rózsa Sándor fája (200 éves nyárfa téli zúmarával).

Helyreigazítás:

Előző számban a 4. oldalon az uráli bagoly fotójához tévesen írtuk a szerzőt, a kép Petrovics Zoltán felvétele.

Az előző számban megjelent a postálada rovatban A mi rozsdafarkunk című írás mellől lemaradt a szerző neve. A cikket Serényi Róbert tagtársunk írta.

A tévedésekért a szerzőktől és az olvasóktól elnézést kérünk.

Megfejtés

Folyóiratunk V. évf. 4. számában megjelent keresztrejtvény helyes megfejtése:

*Ázott mezőkről száll az őszi szag.
Hol jársz te már, gyönyörű gyuryalag?
Lobogva kéklő déli ég alatt
arany sugár villantja tolladat.*

Nyertesek: A helyes megfejtők közül Ajtony Pál pécsi és Ginder Angéla bajai lakosok Bálint Zsolt: A Kárpát-medence nappali lepkéi című könyvet nyerték, melyet postán küldünk el. Gratulálunk!

Rengeteg veréb jár az etetőre, elkergetik a cinegét, én pedig nem győzöm napraforgóval őket –

panaszolja Nyáry Enikő Szolnokról

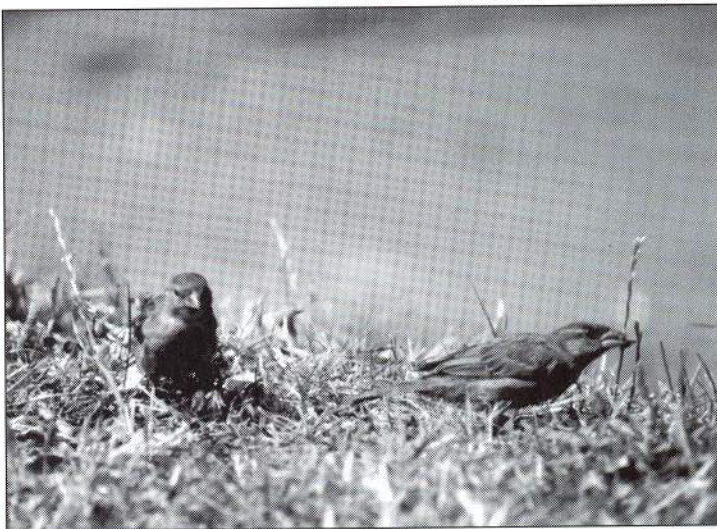
A verébprobléma egyidős a téli madáretetéssel. Természetes, hogy ők is igyekeznek a terített asztalhoz, hiszen a tél számukra is kemény, megpróbáltatásokkal teli időszakot jelent. A gond végső soron nem is a verebekkel, hanem a napraforgóval, azaz a pénzzel van. Ha korlátlanul tudnánk napraforgót vásárolni, készíthetnénk külön verébetetőt, így a kecske és a káposzta, azaz a verebek és a cinegék is jól járnának. Sajnos azonban nem így van, a madáretetés ma már nem olcsó, és ha már etetünk, inkább a cinegéknek, csuszkáknak, a magevők közül a zöldikéknek, meggyvágóknak, fenyőpintyeknek, tengeliceknek és a többieknek szeretnénk juttatni a drága pénzen vásárolt napraforgót. Már csak azért is, hiszen a házi verebek (elsősorban ők járnak az etetőre) falun és városban egyaránt az ember közvetlen közelében élnek, ott látjuk őket a disznó vályúja szélén éppen úgy, mint a baromfiak körül vagy az istállók, malmok közelében, így aztán jóval könnyebben jutnak táplálékhoz, mint a cinegék vagy a náluk sokkal kevésbé emberközeli magevők.

Sokan és sokféleképpen próbáltak már verébmentes etetőt készíteni, kevés sikerrel. Egy ideig védelmet nyújtanak az alul nyíló etetők, ahová az ügyes cinegék könnyedén berepülnek, a verebek nehezebben találják meg a bejáratot. De ha egyszer megtalálják, attól kezdve tele az etető velük. Könnyen tanulnak. Annak

idején a Madártani Intézet székháza előtt állt egy dúcetető, az ablakom éppen oda nyílt és így alkalmas volt figyelemmel kísérni, mi történik. Amikor december elején etetni kezdtünk, először csak a cinegék jártak be, megtanulta az utat a közelben

fészkelő csuszkapár is, a verebek pedig csak a véletlenül a földre vagy a hóra hullott szemekre lestek. De alig telt el néhány nap, azt vettem észre, hogy megpróbálják utánózni a cinegét és igyekeznek ugyanúgy alulról berepülni a „paradicsomba”. Eleinte nem sikerült, de néhány órai szívós próbálkozás után az első bejutott a nyíláson. Délutánra már tele volt az etető és miután a verebek helyben fogszatanak, ott morzsolják szét a szemeket, a cinegék legfeljebb csak lopva juthattak egy-egy szemhez. Megpróbáltuk leszűkíteni a nyílást, egy keresztbe húzott vékony drótszállal, ami ideig-óráig segített is. A cinegék percek alatt megtanulták, hogyan surranjanak be a drótszál mellett, a verebek is próbálkoztak, de folyton visszaestek. Talán két napig. Mert utána a drótakadály már nem jelentett problémát számukra.

Talán a legjobb módszer lehet, ha faggyút olvasztunk és úgynevezett madárkalácsot készítünk. A faggyúolvasztás ugyan kissé szagos multság, de megéri. Az olvadt masszába keverjük jócskán

A veréb is madár

fotók: Péchy Tamás

napraforgót, és formába, például üres konzerves dobozba, Ráma margarin kiürült dobozába öntsük ki. Ha madzagot is húzunk bele, megszilárdulás után az ablakpárkány elé vagy a fák ágaira akaszthatjuk. A cinegék könnyedén hintáznak rajta, hegyes csőrükkel csipegetik a faggyút és a beágyazódott napraforgószemeket, a verebek viszont, amelyek kevésbé képesek az efféle tornamutatványra, inkább távol maradnak.

Célszerű több helyen felfüggeszteni a madárkalácsot, így a cinegék is jobban eloszlanak. A madárkalács azért is előnyös, mert jóval olcsóbb, hiszen fél kiló disznózsírral két három vajas edényt is feltölthetünk és alig kell bele két pohányi napraforgómag. Erre egyébként szívesen rászállnak a harkályok is. Nyugat-Európában már régóta árulják, ma már nálunk is kapni a hálóból készült zacskóban lévő madáreleséget. Ezeket is fűggeszteni kell és elsősorban szintén a cinegék számára készültek.

Persze a veréb is madár, etessük őket is, ha nem is a drágán vásárolt tiszta napraforgóval.

Készítsünk a talajon, védett helyen etetőt számukra, ahová kukoricadarát, ocsut, kölest, búzát és más magféleket szórhatunk. Oda önthetjük a kanári vagy a hullámospapagáj etetőtáljából a maradékot is, az éhes verebek minden szem magot örömmel fogadnak. (X)

Madárkaláccsal töltött vajás doboz

Madárvonulás 1.

Zsoldos Árpád

A madárvonulás egyike a legcsodálatosabb természeti jelenségeknek és a legtöbb ember képzeletét megmozgatja.

Csivitelő, tollászokodó fecskecsapat gyülekezik egy szép szeptember eleji napon a villanyvezetéken, a levegőben gyurgyalagok cikáznak szitakötőkre és darazsokra vadászva, a forró tarlókon gólyacsapat álldogál és a pusztán pólingok kiáltanak. Éjszakánként titokzatos madárhangok szállnak a magasban, a Hold fényes tányérra előtt sötét árnyak suhannak és meg nem fejthető üzeneteket hoznak, visznek, amióta világ a világ.

Aztán egy ködös hajnalon elcsendeseedik a határ. Elmennek a fecskék, a gólyák, nem halljuk már a gyurgyókák gurgulázó hangját, üres lett a táj.

De éjjel megint titokzatos hangokat hord a szél és reggelre már idegen madár csapatok, messzi Észak szülőttei pihennek a tarlókon, ringatóznak a tavak tükörén.

Vajon honnan jöttek és hová mennek? Miért indulnak el már akkor, amikor még bőven van táplálék, és hogyan találnak vissza a fészükre? Hogyan képes a csöppnyi madár átrepülni tengereket és hegyeket, dacolva széllal, viharral?

Megannyi kérdés és titok, amelynek megválaszolására és magyarázására az évszázadok során számos fantasztikus, sokszor misztikus és néha bizony nevetséges elmélet született:

A görög filozófus, Arisztotelész azt tanította, hogy egyes madarak, ősszel más madarakká változnak; a kerti rozsdafarkú vörösbegyé, a kerti poszáta barátposzáttá, a kakukk pedig karvallyá. Ezt az elméletét szolgáló módon átvették a madármegfigyelők, vagy 2000 éven át. A másik fantasztikus elméletet néhányan szintén a nagy görög filozófusnak tulajdonítják, pedig az nem tőle, hanem a svédországi Uppsala város püspökétől, Olaus Mag-

nustól származik, aki bár ismerte a madarak melegebb éghajlatra történő vándorlásáról szóló írásokat, mégis makacsul ragaszkodott elképzeléséhez, miszerint a fecskék és sarlósfecskék a tavak iszapjába fúródva, téli álmat alszanak. A legfurcsább, főleg az egyház által terjesztett tanítás szerint pedig, a madarak ősszel egyenesen a Holdra repülnek és tavasszal onnan térnek vissza a Földre.

Ma már nagyon sok ismerettel rendelkezünk a madárvonulással kapcsolatban és rá kellett jönnünk arra, hogy a sok különös hipotézis mellett, nem kevésbé érdekes a valóság sem.

Miért vonulnak a madarak?

A vonulás okát többé-kevésbé meg tudjuk magyarázni az időszakos táplálékhiánnyal. Az évszakok változásával jelentősen csökken az élőhelyek madáreltartó képessége, amelyet elsősorban az állati táplálékot fogyasztó fajok érznek meg. Igen ám, de miért indul vándorútra a vonuló madarak többsége már akkor,

be kö-
szönt az
ősz, ezek
a madarak
újra útra kelnek
és Észak felé haladva megint a tavasz felé
repülnek.

De miért nem maradnak a déli területeken költésre is? Erre az a magyarázat, hogy a faj ott költő képviselői, – vagy ha ilyenek nincsenek, akkor a táplálékkonkurens – visszakényszerítik őket Északra, a költőhelyükre.

A vonulási szokások fajonként, sőt fajon belül populációként is nagyon eltérőek lehetnek és kialakulásukat a jégkorszak hidegebb és melegebb időszakainak változásával magyarázzák. Az utóbbi kétmillió évben hat hideg időszak volt, kettő közülük az elmúlt 150 000 évben. Az eljegesedések hatására a megfelelő élőhelyek délebbre tolódtak. Ez hatással lehetett mind a nyári, mind a téli szálláshelyek kialakulására. Az bizonyos, hogy a Föld éghajlata jelenleg is egy lassú átalakulás állapotában van és mivel a madarak képesek alkalmazkodni a környezet fokozatos átalakulásához, vonulási útvonalaik és teletőterületeik is módosulhatnak az idők során.

Hogyan vonulnak?

Ha erre a kérdésre „kapásból” kell válaszolni, valószínűleg mindenki rávágja; – hát repülve! Pedig ez nem mindig történik ily módon, hiszen a röpképtelen fajok között is akad vonuló. Az afrikai szavannákon például a száraz és

esős időszakok váltakozása rendszeres vándorlásra kényszeríti a struccokat, amelyek természetesen gyalog vonulnak. Ugyanezt teszik az Ausztráliában honos emuk is, amelyek egyébként a legmozgékonyabbak a röpképtelen madarak között. Egyes gyűrűzött példányokat 500 km-re ellenőriztek a gyűrűzés helyétől. Az Antarktison a császárpingvinek tesznek jókora gyalogtúrát azért, hogy elérjék a szárazföld belsejében levő költő-

Gyülekező fehér gólyák

amikor még bőségesen rendelkezésükre áll a táplálék?

És miért repülnek el a fecskék, gólyák, gébicsek egészen Afrika legdélibb csücskéig, amikor már jóval közelebb, mondjuk az Egyenlítő közelében is táplálékban gazdag területet találnak?

Talán azért, mert az Egyenlítőt átrepülve és Dél felé haladva újra a tavasszal találkoznak? Ez elfogadható magyarázatnak tűnik, hiszen amikor a déli féltekén

területüket. Nem ismeretlen azonban a madárvilágban az úszva vonulás sem. Egyes pingvinfajok és az alkák rendszeresen alkalmazzák ezt a módszert akkor, amikor felkeresik a halban gazdag vizeket. Bár az alkák röpképes madarak, de az öregek a vedlésük (tollcsere) során átmenetileg röpképtelenné válnak. Ekkor hagyják el a fészket a fiókáik, amelyek viszont, – még – röpképtelenek és így együtt úszik a család a halgazdag vizek felé.

Természetesen a legelterjedtebb vonulási forma a madaraknál, a repülve vonulás. Ahhoz azonban hogy egy madár a célbaérés reményében vágjasson neki a hosszú útnak, számos előkészületre van szükség.

Előkészületek a vonulásra.

A legtöbb vonuló madár a nyár végén zsírkészletet halmoz fel, hogy abból fedezze az utazáshoz szükséges üzemanyagot. Néhány faj táplálékot vált, pl. a rigók és a poszáták, amelyek ilyenkor áttérnek a nagy mennyiségben található és nagy energiatartalmú bogyófélék fogyasztására. A tartalék tápanyagot a madarak zsír formájában, a bőrük alatt halmozzák fel. Ezt a módszert azok a hosszútávú vonulók alkalmazzák, amelyek vonulás közben nem táplálkoznak. A kerti poszáta például, amelynek ahhoz hogy elérje Afrika középső és déli területein, az erdős szavannákon található telelőterületét, át kell repülnie a Földközi-tengert és a Szaharát, 12 gramm zsírt is képes felhalmozni a bőre alatt és a testüregeiben indulás előtt. Lehet hogy ez nem is tűnik olyan soknak így első hallásra, de ne feledjük, hogy ennek a kis madárnak a rendes súlya 12–14 gramm, így ez a súlygyarapodás bizony 100 %-os. Ezzel a készlettel a kerti poszáta 4000 km-es utat tehet meg 5 nap alatt. Ilyen nagy súlytöbblet persze a repülőizmok nagyobb teljesítőképességét is megköveteli. Emiatt ezeknek a madaraknak vonulás előtt, – hormonális szabályozás hatására – a viselkedésük is megváltozik. Új mozgásformákat vesznek fel. Mint egy versenyre készülő atléta, fizikailag feljavítják magukat, miközben mellizmaik (nagy repülőizmok), jelentősen megnövekednek.

Ha vonulás közben valamilyen oknál fogva, pl. erős ellenszél miatt elfogy a madár zsírkészlete, képes arra, hogy a megnövekedett izom szövetének felhasználásával energiát nyerjen az út folytatására.

Egy holland és egy amerikai tudós ku-

tatásai során megállapította, hogy bizonyos madárfajok, amelyek igen hosszú utat tesznek meg vándorútjuk során, képesek arra, hogy felemésszék a repüléshez közvetlenül nem szükséges szerveik egy részét. Ezáltal csökken az úton szállítandó testtömeg, ezért a rendelkezésre álló energiamennyiség (felhalmozott zsír) felhasználásával nagyobb távolságot képesek megtenni.

A két kutató a kis goda belső szerveinek tömegét vette vizsgálat alá. E faj egyedei költőhelyük Alaszka, és téli szállásuk Új-Zéland között 11 000 kilométert tesznek meg. Ezek a madarak a vonulás megkezdése előtt annyira belakmároznak, hogy a mérések szerint, a tömegük 50-55 %-át ilyenkor zsír teszi ki. A túlsúly ellen-súlyozása érdekében a madarak képesek akár 25 %-kal is csökkenteni a táplálék feldolgozását végző belső szervek tömegét, így csak annyi marad belekből, a vesékből és a májból, hogy az út végén a madár ismét képes legyen a táplálék megemésztésére és belső szerveinek újjáépítésére.

Sok madárfaj vonulási előkészületei közé tartozik a tollazat cseréje, azaz a vedlés is. A vedlés is hormonok által szabályozott folyamat és mivel a tollak fokozatosan kopnak, igen fontos a madár számára. A repülés hatékonysága nagyban függ az evezőtollak állapotától, ezeknek cseréjét célszerű közvetlenül a vonulás megkezdése előtt befejezni. És mi-

vel ilyentájt, nyár végén bőséges táplálék áll rendelkezésre, a madarak könnyen hozzájutnak a tollak növesztéséhez szükséges energiamennyiséghez. A fiatal első éves madarak viszont friss tollazattal rendelkeznek, ezért a fajok többségénél a fiatalok életük első vonulása előtt nem cserélik ki szárny- és faroktollaikat.

Azon fajok egyedei, amelyek nem koptatják el úgy tollaikat, mint pl. a sűrű növényzet között bujkáló nádiposzáta, nem vedlenek a vonulás előtt, hanem csak a telelőterületen cserélik le tollaikat. Ilyenek a nyílt helyen élő fecskék és gébicsek. Ismert vedlési mód az is, amikor a madár megkezd a vedlést a költőterületen, egykét evezőtollát kicseréli, majd megszakítja a vedlést és a tollak cseréjét a telelőterületen fejezi be.

Az evezőtollak cseréje a legtöbb fajnál fokozatos, így a madár tollcsere közben is megőrzi röpképességét. A kézevezők cseréje általában belülről kifelé, a karevezők viszont kívülről befelé halad (kivétel a szürke légykapó, amely fordított sorrendben váltja karevezőit).

Ettől eltérő vedlési stratégiájuk van a vízimadaraknak (récék, ludak stb.) amelyek az összes evezőtollukat egyszerre dobják el, így egy időre röpképtelenné válnak. Ezt azonban a fiókák vezetgetésének idejére időzítik, amikor a szülő egyébként sem hagyná magára röpképtelen fiókáját. Ez a röpképtelen időszak egyes lúdfajok esetében 25 nap is lehet.

Bibicsapat

Az elindulás.

A sikeres vonulás egyik legfontosabb szabálya, hogy megfelelő időben, a megfelelő helyen kell lenni. Ahhoz hogy a madár ezt a szabályt betarthassa, az időzítés képességével kell rendelkeznie. Az élőlények többsége rendelkezik egy ketős belső órával, amelynek egyik fele évi, a másik fele pedig napi beosztás szerint működik. Ennek a belső órának természetesen a vonuló madarak esetében van a legnagyobb jelentősége.

A világosság-sötétség arányának változása a mérsékelt égöv alatt, mégpedig a napéjegyenlőség idején a legkifejezettebb. Tavasszal ilyenkor jól érzékelhetően hosszabbodnak, ősszel viszont rövidülnek a nappalok. Ennek hatására a madarak belső órája hormonális változásokat indít el, amelynek eredménye a zsírfelhalmozódás és a vedlés. A megváltozott hormonszint és valószínűleg a többletsúly, vonulási nyugtalanságot idéz elő, ami végül is a madár elindulását eredményezi. A madarak azonban alkalmazkodnak az időjárási viszonyokhoz is, így nem indulnak útnak ha vihar közeledik, esik az eső, vagy erős ellenszél fúj. A légköri viszonyok alapján valószínűleg előre megérzik, hogy milyen irányú szél fog fújni. Így tehát, – bár a vonulás menetrendje genetikailag programozott – az indulás pontos napját (vagy éjszakáját) a körülményekhez alkalmazkodva a madár maga választja meg.

Az indulás időpontjának meghatározásában tehát a belső óra évi ritmus szerint működő része segíti a madarat. A megbízható tájékozódáshoz viszont a napi ritmus szerint működő órának kell rendkívül pontosan működnie.

A nap délben áll legmagasabban az égen. Ha ennek megítélésében a madár az Egyenlítő környékén csak tíz percet téved, akkor Párizs földrajzi szélességén már 200 km-rel véti el a célt. A nap állása szerinti tájékozódáshoz tehát pontos órára van szükség. A madarak belső órája meglehetősen pontos. Ennek köszönhetően iránytartásuk olyan jó, hogy 500 km megtétele után, legfeljebb 20 km-t tévednek.

A pontos időzítés a tavaszi vonuláskor talán még fontosabb, mint ősszel. A hazatérő madaraknak fontos, hogy minél előbb a költőterületre érkezzenek, mert így a korrábban jövő foglalhatja el a legjobb revírt. A túl korai megérkezés viszont kockázatos, mert zord időjárás fogadhatja őket, ami akár az életüket is veszélyeztetheti. Ha a madár még nem hasz-

nálta fel az összes zsírtartalékát nem történik baj, mert át tudja vészelní vele a hideg napokat. A nagyobb testű madarak ilyen esetben inkább a visszavonulást választják. A gólyáknál például az elsőként megérkező példányok a felderítők szerepét töltik be. Ha még jég vagy hó borítja a tájat a felderítők visszafordulnak és találkoznak a hazafelé tartó csapattal. Ez azt jelenti a többiek számára, hogy néhány napig még várakozniuk kell. Ha viszont a felderítők nem térnek vissza, a csapat sem áll meg, hanem tovább halad a költőhelyek felé.

Tájékozódás

A madár azon csodálatos képességét, hogy sok ezer kilométeres távolságból is képes 10-20 km-es pontossággal célba érni, mi emberek mindig is csodáltuk és valljuk be nyugodtan, irigyeltük is. Így aztán nem csoda, hogy a madarak vonulásának az egyik leginkább kutatott területe éppen a tájékozódás. Különböző kísérletek egész sorát végezték el vonuló madarakon (ezek többsége laboratóriumi kísérlet), aminek eredményeként ma már számos kérdésre választ kaptunk ebben a témában.

A vonuló madár elsősorban a látása alapján tájékozódik és sok madárfaj számára az is elegendő, ha megfelelő irányba, meghatározott ideig repül. Ez azonban csak azoknak a fajoknak elegendő a célbajutáshoz, amelyeknek elég nagy a te-

lelőterületük és nem kell útközben kitérőt tenniük.

A hazajutás persze már egy kicsit bonyolultabb, mert meg kell találni az előző évi revírt. Ez általában nem okoz gondot a madárnak, hiszen ha 10-20 km-rel el is véti a célt, a magasból látva az ismerős tereptárgyakat könnyen hazatalál.

A fiatal, először vonuló madárnak még nem szükséges ilyen pontosan hazatalálnia, hiszen neki új revírt kell keresnie. Az azonban bizonyos, hogy a fiatalok is igyekeznek visszatérni a születési helyükre.

A madarak vonulás közben háromféle módon képesek tájékozódni; a Föld mágneses tere, a Nap állása és a csillagok állása szerint. A legkülönösebbnek számunkra talán a mágneses tér érzékelésének képessége tűnik, pedig kísérletek igazolják, hogy ezzel a képességgel mi emberek is rendelkezünk.

A mágneses északi pólus tehát biztos tájékozódási pont egy madár életében, bár a pólus folyamatosan változtatja helyét – néhány ezer év alatt akár 30 fokot is elmozdul. Ez a változás olyan lassú, hogy a madarak generációkon keresztül könnyen tudnak alkalmazkodni hozzá.

A Napot, mint iránytűt, a madarak belső órájuk járásával összevetve használják. Számos faj pontosan meg tudja állapítani az irányt ezzel a módszerrel, míg mások csak azt a megfigyelést hasznosítják,

Indulni kell (libacsapat)

hogyan keleten kel és nyugaton nyugszik. Ha a madár a Napba néz, szemének egy különleges eleme, a fésű árnyékot vet az ideghártyára, – úgy működik mint a napóra – az árnyék iránya mutatja az időt. A madarak borús időben is meg tudják állapítani a Nap irányát, mert képesek érzékelni a felhőkön átszűrődő polarizált fényt.

A madár úgy kel ki a tojásból, hogy genetikai örökségként magával hozza azt a képességet, amellyel meg tudja állapítani a csillagok látszólagos forgási középpontját. Ez a pont jelenleg a sarkcsillag közelében van, ezért azt is gondolhatnánk, hogy a madarak éjszaka a sarkcsillag alapján tájékozódhatnak. Ez azonban nem így van, hiszen a Föld tengelyének precessziós mozgása következtében, 13 000 éves periódusok szerint, ez a pont 47 fokra távolodik el a sarkcsillagtól. Ez már olyan nagy eltérés, hogy nem használható tájékozódásra. A forgásközpont viszont mindig megbízhatóan mutatja az irányt.

Eddigi ismereteink szerint úgy tudtuk, hogy a madarak szaglása nem különösen fejlett. A legutóbbi időben végzett vizsgálatok azonban kimutatták, hogy néhány madárfaj a szagokat is hasznosítja tájékozódásában. Erre a következtetésre jutottak a postagalambokkal végzett kísérletek során, és ugyanezt feltételezik a jellegzetesen erős szagú viharfecsskékről is.

Az is bizonyos, hogy a madarak különböző hanginformációkat is felhasználnak

a tájékozódásra. Ilyen lehet a vizes élőhelyeket jelző békakoncert, a hullámok moraja a tengerpartokon, más madárcsapatok hangjai, és nagyon valószínű, hogy repülés közben, – különösen ködben – a saját hangjuk által keltett visszhang alapján mérik be az alattuk levő földfelszín távolságát.

A tengerek fölött repülve figyelnek a szárazföldekre, a szigetekre, öblökre, partszakaszokra, a hullámok formájára. Képesek érzékelni a légnyomás változásait, és a legújabb vizsgálatok szerint, a gravitációs erő apró eltéréseit is. A szárazföldi madarak gyakran követik a völgyeket, a tengerek vagy tavak partvonalát, ha azok nagyjából a vonulási irányukba mutatnak.

Ősi utakon.

A madárvonulásban az is csodálatos, hogy az egész ösztönösen történik. Nemzedékek jönnek, nemzedékek mennek, és a madarak változatlanul követik őseik bonyolult útvonulát. A családi kötelékben vonuló madaraknál (darvak, libák), fiatal madarak első útjuk alkalmával tanulják meg a vonulási útvonulatokat és pihenőhelyeket. Az út vonal ismeretét aztán átadják utódaiknak és ez így megy generációkon keresztül... Csak hogy ennek az elméletnek számos bökkenője van. Vannak ugyanis olyan fajok, amelyek fiataljai önállóvá válásuk után nem maradnak együtt szüleikkel. A fiatal töviszúró gébicsek például még október elején is

születési helyük környékén kóborolnak, pedig szüleik ekkor már valahol Afrika szavannáin lesik a sásakát. A fiatalok mégis pontosan betartják az ősi út vonalakat és meg is érkeznek a faj megszokott telelőhelyére, Afrika középső tájaira. Több ilyen fajt is ismertünk, sőt akad olyan is, például a kakukk, amely nem is ismeri valódi szüleit, mégis „tudja” hogy hová kell vonulnia.

Mára már bebizonyosodott, hogy a legtöbb madár genetikai örökségként hordozza magával a vonulási út vonalakat és a megfelelő telelőterületek ismeretét. Ha ez a genetikai program önmagában nem lenne elegendő a sikeres vonuláshoz, a madarak olyan éves ritmust örökölnek, amelyek alapján a végbemenő élettani változások már képessé teszik őket a megfelelő időben a hosszú útra.

Természetesen a vonulás út vonalán a pihenőhelyek pontos ismerete rendkívül fontos, ezért a családi kötelékben vonuló fajok fiókái számára előnyös, hogy hasznosíthatják az öregek korábbi vonulási tapasztalatait. Még akkor is, ha egyébként egyedül is odatalálnának a telelőterületre.

Sok madárfajt ismerünk, amelyeknek vonulási út vonala elágazik. Ilyen fajok között a barátposzáta, amelynek Nyugat-Európában költő egyedei délnyugatra, a kelet-európaiak délkeletre vonulnak.

Németország déli részén, Radolfzellben a két populációból származó madarakat, kísérletképpen keresztezték. A hibrideket meggyűrűzve szabadon engedték. Amint várható volt, ezek dél felé indultak el, azonban az Alpokon és a Földközi-tengeren át vezető út megpróbáltatásait nem élték túl. A szabadon élő egyedek esetleges kereszteződéséből származó egyedek, biztosan ugyanilyen sorsra jutnak. Ezért maradhat fenn tartósan a megszokott vonulási út vonal. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy a kialakult vonulási út vonalakat is az evolúció (törzsfeljődés) termékei, és fennmaradásukat szelekciós tényezők biztosítják.

A sorozat következő részében a vonuláskutatásról lesz szó. ☒

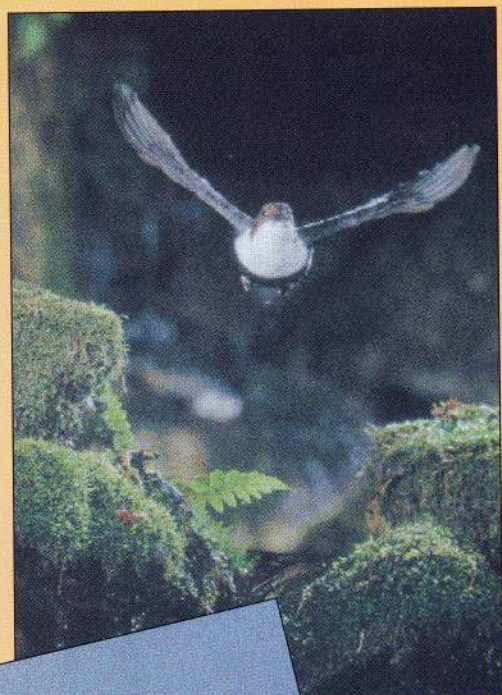
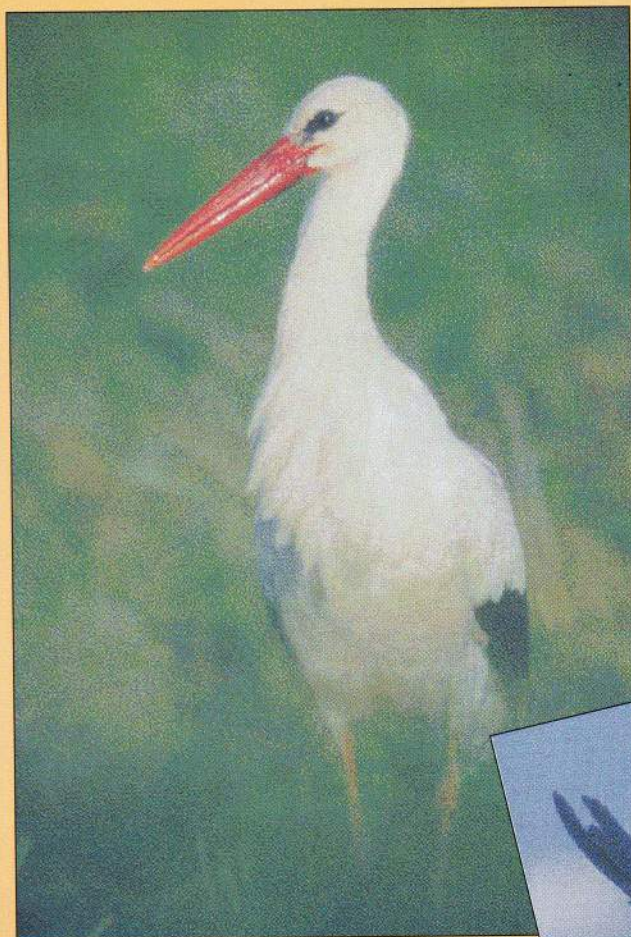

Ludak „v”-je az ég országútján

fotók: Péchy Tamás

Feladat:

Írjátok meg a szerkesztőség címeire, hogy melyik az a hazánkban is fészkelő, fokozottan védett madár, amelynek vonulása a barátposzátaéhoz hasonlóan elágazik, és 1999-ben az Év madara lesz?

MME
1999

Falinaptár!

mely 13 színes oldallal 27x40 cm-es méretben jelent meg.
Az ideális karácsonyi ajándék ára 1000 Ft.

Megvásárolható az MME különféle rendezvényein, vagy a titkárságon.

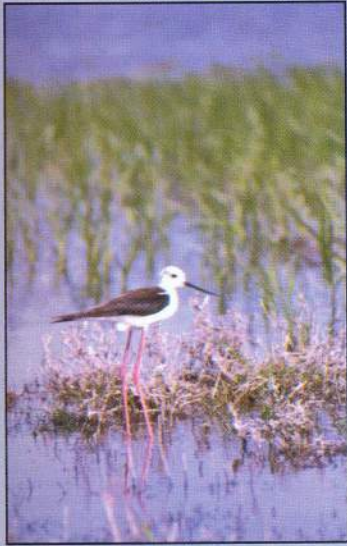
A naptár megvásárlásával
az MME programjait is támogatja!

KÖZELEBB A TERMÉSZETHÉZ

Vixen

japán csúcsminőségű távcsövek elérhető áron

Fotó: Péchy T.

Budapest

Telescopium bolt XI. k. Budafoki út 41/b.

Tel.: 209-0542

WWW: [http://www telescopium.hu](http://www.telescopium.hu)

Hegyisport bolt
IX. k. Ráday u. 19.
Tel.: 217-65-36

Fotó: Molnár Gy.

Kaland Turisztikai bolt
Pécs, Ferencesek útja 23.

Wigwam Sport
Sopron, Torna u. 4.

Fotó: Molnár Gy.

F. P. kereskedés
Győr, Salló köz 2.

Reider Optika
Veszprém, Kossuth u. 7.

ÉVES BESZÁMOLÓ
1997

**Magyar Madártani és
Természetvédelmi Egyesület**

Elősegíteni hazánk természeti értékeinek megőrzését, népszerűsíteni a természetvédelem eredményeit és jelentőségét.

MME

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Az egyesület célja:

Magyar Ferenc

Jégmadár

Dr. Szép Tibor

Partifecske-védelem

Ványi Róbert

Csüllő

Magyar Ferenc

Nyaktekercs

A természet, ezen belül a madárvilág védelmének társadalmi támogatása

Az egyesület céljai elérése érdekében;

- elősegíti a természeti értékek és a természetvédelem célkitűzéseinek megismerését, népszerűsítését;
- növeli a természetvédelem támogatóinak körét;
- fontos feladatának tekinti az ifjúság természetvédelmi szemléletének kialakítását;
- természetvédelmi kutatásokat, védelmi programokat szervez és valósít meg;
- szaktanácsadással segíti az állami és önkormányzati szervek, valamint a gazdálkodó és társadalmi szervezetek természetvédelmi tevékenységét;
- részt vesz a nemzetközi természetvédelmi szervezetek munkájában.

Az MME Elnöksége 1994-ben fogadta el az egyesület természetvédelmi stratégiáját, amely meghatározta, melyek védelmi tevékenységünk főbb területei. Ezek a következők:

- nemzetközi jelentőségű madárélőhelyek
- füves élőhelyek
- erdők
- vizes területek
- halastavak
- veszélyeztetett fajok

Védelmük érdekében kutatásokat végzünk, gyakorlati védelmi programokat szervezünk és valósítunk meg. Részt veszünk a természetvédelmi politika kidolgozásában, alakításában. Területeket vásárolunk vagy veszünk bérbe, tanácsokat adunk, együttműködünk a témában érintett más szervezetekkel, és szemléletformáló tevékenységet folytatunk.

Magyar Ferenc

Fiatal héja
1997-ben jelentős mértékben bővült az MME ragadozómadár-védelmi tevékenysége is.

Kedves Tagtársam! Kedves Madárbarát!

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület tevékenysége és támogatottsága 1997-ben tovább bővült. Több ezren ajánlották fel adójuk 1%-át természetvédelmi törekvéseink megvalósításához. Kitüntető bizalmuknak és sok más támogatóknak, illetve az egyre nagyobb létszámú tagságunknak köszönhetően sikeres évet zártunk. Védelmi munkánk tovább erősödött, bővült a tulajdonunkban lévő területek száma és nagysága, jelentős beruházásokat valósítottunk meg stb. Úgy gondoljuk, hogy az 1%-kal támogatók nagy száma, illetve az a tény, hogy az Országgyűlés által támogatott 540 szervezet közül a második legnagyobb összeget kaptuk, hogy nekünk van a legnagyobb regisztrált tagságunk a természet- és környezetvédő szerve-

zetek között, mind arra ösztönöznek bennünket, hogy a lehető legszélesebb körben ismertté tegyük eredményeinket és azt, hogy mire használtuk fel segítőink pénzét. Ezt a célt szolgálja éves jelentésünk, melyből kitűnik, hogy milyen sok elemből áll programunk. Megköszönöm tagságunknak, támogatóinknak és a velünk szimpatizálóknak részvételüket munkánkban, segítségüket.

Őszintén remélem, hogy az egyesületünkben uralkodó jó hangulat, a természeti értékeink hosszú távú megőrzésének vágya a jövőben is összetart bennünket.

KÁLLAY GYÖRGY
elnök

Kutatás

Az MME gyakorlati természetvédelmi tevékenysége az elérhető legjobb kutatási eredményeken alapul. Munkatársaink, tagjaink, szakosztályaink és helyi csoportjaink számos, a gyakorlati természetvédelem számára hasznosítható eredményt produkálnak.

Az MME Monitoring Központ koordinálja a vonuló vízimadár-állományok, a ritka és telepesen fészkelő madarak, valamint a gyakori énekesmadarak monitorozását. Ezek a több száz tagtársunk részvételével zajló programok jelentik a magyar nemzeti biomonitorozási program első működő elemeit. Eredményeink tájékoztatást adnak a vonuló, illetve a fészkelő madarak állományának változásáról. Ezzel segítik a természetvédelmi döntések megalapozását.

Az MME Gyűrűző Központ koordinálja a magyarországi gyűrűzés- és vonuláskutatást. Ennek keretében elvégezzük a madárjelölésekkel kapcsolatos adatok központi nyilvántartását, a gyűrűzők jelöltek képzését és vizsgáztatását. 1997-ben is sikerült biztosítani a folyamatos gyűrű-és hálóellátást. Az Akció Hungária táborok keretében (Fehér-tó, Fenékpusztá, Ócsa, Sumony) rendszeresen monitorozzuk a hazánkon átvonuló énekesmadár-állományokat.

Dr. Ináhász Lajos

Az elmúlt év során tagtársaink 210 faj 106 093 egyedét jelölték meg. Több mint 800 megkerülés szolgáltatott információt a madarak vonulási útvonalára és biológiai sajátosságaira.

A madártani kutatások fellendítése érdekében 1997-ben az MME kutatási ösztöndíjat, illetve – az Országos Tudományos Diákkör mozgalomhoz kapcsolódva – különdíjat alapított. Az 1997. évi különdíj nyertesei Boldogh Sándor, Jakab Gusztáv és Leskó Balázs.

Kutatási eredményeinket az Ornis Hungarica, a Tűzok és a Partimadár című saját kiadású folyóiratainkban publikáltuk.

Veszélyeztetett fajok védelme

Az MME fontos feladatának tekinti a veszélyeztetett madárfajok gyakorlati védelmét. Tapasztalataink szerint ugyanis a kipusztulás szélén álló fajoknál nem elegendő csupán az élőhelyek védelmére hagyatkozni. Az elmúlt évben tűzok, haris, ragadozó madár, fehér gólya, uhu, gyurgyalag, gyöngybagoly védelme érdekében országos vagy regionális programot indítottunk.

1997-ben is folytattuk az MME 1989-ben indított tűzokvédelmi programját az Észak-Alföldön és Biharban, ahol az illetékes természetvédelmi hatóságokkal együttműködve sikerült biztosítanunk a magyar tűzokállomány mintegy 20%-ának védelmét.

Demeter László

Tűzok

Munkatársaink az ismertté vált fészkek és fiókák 76%-át mentették meg az elmúlt év során. Ezek mellett 5 mesterségesen felnevelt fiókát próbáltunk meg visszaváditani, ami 2 példány esetében sikerrel járt. 1997-ben munkánk eredményeként e területek tűzokállománya állandósult annak ellenére, hogy ma még jelentős kiterjedésű tűzokéltőhelyek nem állnak természetvédelmi oltalom alatt e térségekben.

Dr. Kovács Gábor

Fehér gólya

1997-ben jelentős mértékben bővült az MME ragadozómadárvédelmi tevékenysége is. Az elmúlt év során folytattuk a hazai réti, parlagi és békászó sas, kerecsensólyom és kékvércse állományának részletes vizsgálatát és gyakorlati védelmét. Ennek keretében felderítettük a fészkelőhelyeket, intézkedéseket tettünk azok károsításának megakadályozása érdekében. Az elmúlt év során 160 db mesterséges fészket

helyezettünk ki az eredményes költés érdekében. 1997-ben tovább növekedett a réti, a parlagi és a békászó sas, valamint a kerecsensólyom hazai állománya. Az elmúlt év során ismét megtelepedett hazánkban a vándorsólyom, melyet programvezetőnk talált meg.

A középfeszültségű elektromos vezetékek okozta madárpusztulások megelőzése érdekében 1997-ben 11 590 db szigetelőpapucst gyártattunk, amivel az országban található veszélyes típusú vezetékoszlopok 10%-ának szigetelését tudtuk elvégezni.

A magyar nép kedves madara, a fehér gólya fészkelési feltételeinek javítása érdekében 1997-ben 250 db fészektartó kosarat készítettünk el és helyezettünk ki.

Demeter László

Szalakótaodú-kihelyezés

Szakáll László

Kékvércse-költőláda kihelyezése

1997-ben országos programot indítottunk a haris, szalakóta, gyöngybagoly, gyurgyalag védelmére. A madarak mellett tagtársaink egyre nagyobb mértékben érdeklődnek más csoportok (nővények, lepkék, kételtűek, hullók, denevérek... stb.) iránt. Ennek köszönhetően védelmi programjaink ezekre a csoportokra is kiterjednek. 1997-ben országos programot szerveztünk a kételtű- és hullófajok állományának monitorozására és gyakorlati védelmére. Tovább folytattuk az 1994-ben megkezdett parlagivipera-védelmi programot. Ennek keretében 44 000 hektáros területet vizsgáltunk át, ezen belül 4 új élőhelyet találtunk, így azok száma 9-re emelkedett.

Területek védelme

A nemzetközi jelentőségű madárélelőhelyek (IBA) védelme tevékenységünk egyik központi eleme. 1997-ben befejeztük a hazai területek felülvizsgálatát, adataikat számítógépes adatbázisban rögzítettük és elemeztük.

A területi felelősök számára továbbképzést tartottunk, ahol a felülvizsgálat eredményeit, a területek madárállományának, ökológiai állapotának és veszélyeztető tényezőinek monitorozását, a lakossággal és döntéshozókkal való kapcsolattartás lehetőségeit beszéltük meg.

Angol partnerünk, az RSPB (Angol Királyi Madárvédő Egyesület) segítségével sikeres kampányt folytattunk egy 1500 hektáros bihari tűzokélelőhely elpusztításának megakadályozása érdekében.

MME rezervátumok

1995-ben kezdtük meg a közalapítvány-hálózat létesítését azért, hogy a privatizáció során veszélybe került területeket tulajdonba vegyük. Ma a hálózatba 6 alapítvány tartozik. 1997-ben az LBV (Bajor Madárvédő Egyesület) támogatásával folytatódott a természeti értékekben gazdag, más módon nem védhető területek megvásárlása, illetve a meglévők bővítése. Tulajdonunkba került egy kékvércsetelep, fontos, ún. tűzokos szántók, tiszai morotvák, további nedves rétek, mocsárrétek, egy gyurgyalagtelep, és folyamatban van a széki lile legjelentősebb honi fészkelőterületének, egy szikes legelőnek a megvásárlása. Közalapítványaink kezelésében összesen 4866 hektár van. Természet Szolgálatában Alapítványunk Biharban bérbe vett egy 100 hektáros tűzokos gyepet, melyet hosszabb távon szeretnénk

Ványi Róbert

Biharban bérbe vett tűzokos gyep

Dénes Péter

Biharugra

megvásárolni. Biharugrán végérvényesen tulajdonunkba került 1050 hektár fokozottan védett terület. A kezeléssel kapcsolatos döntések előkészítésére megalakult a Biharugra Bizottság.

Élelőhelyek védelme

A természetvédelmi szempontból jelentős élelőhelyek védelme érdekében fontosnak tartjuk, hogy az ezekkel kapcsolatos döntésekbe beépüljenek a biológiai sokféleség védelmének szempontjai. A természetvédelmi szempontból jelentős mezőgazdasági élelőhelyeket (szántók, gyepek, szőlők, gyümölcsösök, halastavak) hasznosítók számára tájékoztató kiadványokat jelentettünk meg 1997-ben.

Angol partnerünk, az RSPB segítségével elemeztük az Európai Unióhoz történő csatlakozás várható természetvédelmi hatásait, és javaslatot dolgoztunk ki a jelentős természeti értékeket magukba foglaló mezőgazdasági rendszerek megőrzését biztosító támogatási rendszerre, amit mind Brüsszelben, mind Budapesten elismeréssel fogadtak, és beépült a kormányzati politikába.

Magyar Ferenc

Gyurgyalagok

Nemzetközi kapcsolataink

BirdLife International

Az MME 1992 óta a Madárvédők Világszervezetének teljes jogú tagja. Az elmúlt évben pozícióink tovább erősödtek. Aktívan részt vettünk a BirdLife International által a világszerte veszélyeztetett fajok – haris, békászó és fekete sas – nemzetközi védelmi terveinek kidolgozásában. Május 4–9. között részt vettünk az európai vadon élő növény- és állatfajok, valamint élelőhelyük védelméről szóló (berni) egyezmény madárvédelmi munkacsoportjának ülésén Izmirben, ahol bemutattuk azt a résztvevők által példamutatónak minősített együttműködést, ami a fajok védelme érdekében Magyarországon a kormányzati szervek és az MME között folyik (tűzok, parlagi sas, haris, cigányréce). Az MME – egyetlen kelet-közép-európai tagként – aktívan részt vesz a BirdLife mezőgazdasági, illetve területfejlesztéssel foglalkozó munkacsoportjainak munkájában. Ennek keretében az Európai Unióhoz történő csatlakozás természetvédelmi hatásainak felmérését végeztük, ami erősíti pozícióinkat az ebből származó veszélyek elhárításában. Részt vettünk a BirdLife álláspontjának kialakításában az EU Közös Mezőgazdasági Politikája (CAP) és a Strukturális Alapok reformjának, illetve az EU-bővítéssel kapcsolatos szempontok megfogalmazásában. Javaslatunk számos eleme beépült a magyar kormányzati elképzelések közé. Kezdeményezésünk alapján a magyar kormány betervezte egy Phare Multi-Country programjavaslatot, ami a természetvédelmi támogatások bevezetését szolgálja 10 kelet-közép-európai országban.

Bajor együttműködés

Az LBV (Bajor Madárvédő Egyesület) 1997-ben is támogatást nyújtott a területvásárlásokhoz. Tokaj térségében közös Phare-program keretében dolgoztunk együtt a természeti értékek hosszú távú megőrzésén. Kiemelt feladat a környezeti nevelés, melynek része volt a Tavaszlesen című akciónk, amiről korábban már említést tettünk.

Az MME megalakulása óta eltelt 23 év során 22 087-en léptek be tagjaink sorába. Ez azonban nem jelenti azt, hogy jelenleg ennyi tagja van egyesületünknek. A tagdíjat fizetők száma 3819 fő. Ugyanakkor tudjuk, hogy ennél lényegesen nagyobb szimpatizánsaink száma, de róluk számszerű adataink nincsenek. 1997-ben 695 fővel növekedett taglétszámunk. Ez azért öröndetes, mert az elmúlt években folyamatosan csökkent a jelentkezők száma, 1997-ben azonban ez a folyamat megállt, sőt jelentős (284 fős) emelkedés következett be az előző évhez képest. A munkánk iránti fokozott érdeklődés összefügg azokkal az akciókkal, melyek 1997-ben az egyesület jobb megismertetését szolgálták. Igen fontos, hogy főként fiatalokkal bővült tagságunk. Ezt elősegítette az is, hogy mind a „Faliújság”, mind pedig a „Madártávlat” közel 4100 iskolába jutott el az év során folyamatosan.

Örömteli tény pártoló tagjaink számának látványos növekedése. 1997-ben 145 tagtársunk választotta ezt a magasabb tagdíjfizetéssel együtt járó tagsági kategóriát.

Nagy sikerrel működik a Madarász Sulink, mely Budapesten 3 helyszínen 4 csoportban, vidéken pedig 10 csoportban oktatja a természeti ismereteket az érdeklődő diákoknak. A fővárosban 27 óvodában vezetünk Madarász Ovi foglalkozásokat. E képzési formák iránt országsszerte növekvő igény mutatkozik. Részben a Madarász Suli és Ovi tagjainak, részben pedig más érdeklődők számára nyújtanak maradandó élményt a közel 40 helyszínen megrendezett természetismereti táboraink. Ezekben mintegy ezer diák és csaknem ugyanennyi felnőtt vett részt.

A Madarász Suli-hálózat további bővítése érdekében 20 tagtársunk részére módszertani továbbképzést tartottunk.

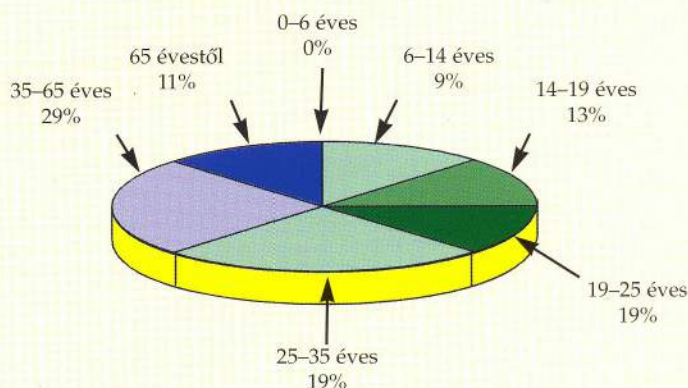
Részt vettünk több helyszínen a Madarak és Fák Napja országos rendezvényen. Budapesten az Állatkertben és több vidéki városban is szervezői voltunk a programoknak.

A bajor partnerszervezetünkkel, az LBV-vel közösen hirdettük meg a Tavaszlesen című vetélkedőt diákoknak, melybe 150 iskola kapcsolódott be.

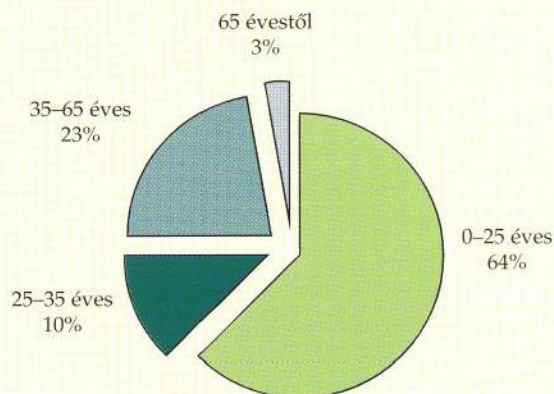
Igen eredményes volt október 4-5-én a Nemzetközi Madármegfigyelő Napok hazai rendezvénye. Az eseménybe 184 helyszínen csaknem 3000-en kapcsolódtak be. A résztvevők 460 000 madarat figyeltek meg. Ezekkel az eredményekkel az európai országok versenyében a második helyezést értük el.

Tagjaink természeti ismereteinek bővítése érdekében jelentettük meg a Magyarország kételtűi és hullói, valamint a Kárpát-medence

Összes tag életkor szerinti megoszlása (1998. március)

Az 1997 évben belépett tagok életkori megoszlása

lepkéi című szakkönyveket. Ezenkívül különböző szórólapokat (túzok, haris, gólya, gyöngybagoly), könyvjelzőket (6 féle madárral) adtunk ki. Kezdő madarászok számára készült a Madarak és madarászok című ismertető füzet, mely a legfontosabb alapismereteket tartalmazza.

Rendezvényeinkről, a madárvilágban vagy a természetben történő lényeges változásokról, rendszeresen hírt adtunk a sajtón keresztül. Ezzel jelentősen hozzájárulunk egyesületünk széles körű megismertetéséhez.

Szervezetfejlesztés

Ezen a téren a legnagyobb előrelépést a tagkoordinátor munkába állása jelentette. Közreműködésével sikerült három helyi csoportot: a Hajdú-Bihar megyeit, a Bács-Kiskun megyeit és a Fejér megyeit megerősíteni. Előkészítettük a Veszprém megyei HC's újraalakítását is. A Nyíregyházi HC's révén Szatmár-Beregben is fellendítettük az egyesületi munkát. A Központi Környezetvédelmi Alap pályázati úton biztosított támogatásának segítségével helyi csoportjaink jelentős részével sikerült e-mail kapcsolatot kiépíteni, ami nagyban javítja az információáramlást. Új irodákat nyitottunk Szolnokon és Salgótarjánban, és a Túzokközpont is új épületbe költözött a Fauna Hotel területén.

A pacsmagi halastavaknál megkezdtük egy romos épület felújítását és oktató központtá alakítását.

Az év végén döntöttünk gazdasági vezető alkalmazásáról, aki 1998 februárjától megkezdte munkáját.

A Madármegfigyelő Napon 184 helyszínen, csaknem 3000 fő vett részt

Sikeres pénzügyi év volt 1997. Bevételeink az előző évhez képest megduplázódtak. Az Országgyűléstől kapott támogatás (3,1 millió Ft) összege, annak ellenére, hogy megőriztük második helyünket, tovább csökkent. Ugyanakkor ez volt az első év, amikor a személyi jövedelemadó 1%-ával az adófizetők társadalmi szervezeteket támogathattak.

Az ily módon egyesületünknek juttatott 4 778 314 Ft messze a legmagasabb volt a környezet- és természetvédő szervezetek között.

1997-ben öröndetesen bővültek a Központi Környezetvédelmi Alap forrásai, amelytől sikeres pályázataink révén jelentős támogatást kaptunk természetvédelmi, illetve szemléletformáló, oktatási tevékenységünkhöz. Segítségével sikerült lecserélni a védelmi programjainkhoz nélkülözhetetlen terep-

Székely László

járó gépkocsijainkat és a Madarász Suli mikrobuszát.

Jelentős támogatást kaptunk a belföldi jogi személyektől is.

Tagságunk anyagi támogatása (a bevételeink 2,3%-a) szerény, bár a növekvő tagságnak és azon belül is a pártoló tagoknak köszönhetően az előző évhez képest 50%-kal növekedett.

Az 1997. évi egyszerűsített éves beszámoló mérlegének fő sorai ezer Ft-ban

	1996	1997
A. Befektetett eszközök	23 695	51 912
B. Forgóeszközök	35 601	53 204
C. Aktív időbeli elhatárolások	48	80
ESZKÖZÖK (AKTÍVÁK) ÖSSZESEN:	59 344	105 196
D. Saját tőke	44 263	63 974
E. Céltartalék	0	0
F. Kötelezettségek	11 812	11 608
G. Passzív időbeli elhatárolások	3 269	29 614
FORRÁSOK (PASSZÍVÁK) ÖSSZESEN:	59 344	105 196

Az 1997. évi egyszerűsített éves beszámoló eredménykimutatása ezer Ft-ban

	1996	1997
Tevékenységünk célja szerint		
A. Összes bevétel	60 104	136 208
B. Összes költség	59 366	114 239
Tevékenységünk célja szerint az előző év(ek) helyesbítései:	2 068	
C. Adózás előtti eredmény	738	19 883
D. Adózott eredmény	738	19 883
E. Tőkeváltozás	738	19 883

Vállalkozási tevékenységet nem folytattunk!

1997. évi bevételek ezer Ft-ban:

Tagdíj, tagsági adományok	3 187
Pályázatok	78 285
Adományok	35 126
Szolgáltatások*	13592
Egyéb	6 018
Összesen:	136 208

1997. évi kiadások ezer Ft-ban:

Természetvédelem	68 670
Szemléletformálás	26 628
Szervezetfejlesztés	3 816
Működés	17 211
Összesen:	116 325

Tagtársaink önkéntes munkájának becsült értéke 30 millió Ft

* Ide tartoznak a KTM részére végzett kutatások, kiadványok megjelölése stb.

Az
MME
támogatói
1997-ben

- Aradi Péter vállalkozó
- Babits Kiadó Kft.
- Bartók Béla Művelődési Központ
- Béres Rt.
- Bogáti Vállalkozás Kft.
- Böröcz-Masszi Kft.
- Budaplast Rt.**
- Csepeli Acéleső Kft.
- Csökmő Önkormányzat és Faluház
- Debreceni Agrártudományi Egyetem
- Debreceni Állatkert
- DÉMÁSZ Rt.
- Déri Múzeum
- Dunapack Rt. Nyíregyháza
- DuPont Conoco**
- ÉDÁSZ Rt.
- ESAB Kft.
- Feralpi-Hungária Kft.
- Független Ökológiai Központ
- Gellér Kereskedőház
- Germán Rt.
- Gyermek és Ifjúsági Alapprogram
- Hortobágyi Nemzeti Park
- Karácsony Sándor Művelődési Központ – Földes
- Kiskunsági Nemzeti Park
- KLTE Botanikus Kert
- Kossuth Lajos Tudományegyetem
- Kölcsy Ferenc Művelődési Központ
- Kőszeg Város Önkormányzata
- Központi Környezetvédelmi Alap**
- Landimex Kft.
- Landesbund für Vogelschutz in Bayern
- Lépték Kft.
- Már-Ker Kft.
- Media-Mix Bt.
- Megyei Művelődési Központ, Szombathely
- Mezősas Polgármesteri Hivatal
- MOL Rt.**
- Művészeti és Szabaművelődési Alapítvány
- Nemzeti Kulturális Alap**
- Nitrokémia Rt.**
- Norbert Lemb**
- Old Timer Aero Club
- Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság
- Országos Tudományos Kutatási Alap
- Pántológép Kft.**
- Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány**
- Profil Kft.
- Sió-Trans Kft.
- SoftCell Kft.
- Soros Alapítvány
- Sygnus Bt.
- Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata
- Szegedért Alapítvány
- Szekszárd MJV Önkormányzata
- Szenzor Kft.
- Tatai Mezőgazdasági Rt.
- TIFF Bt.
- Tolna Megyei Önkormányzat Közgyűlése
- TOLNATEJ Rt.
- Varázsecset Festékbolt

Pártoló tagjaink 1997-ben

Andrew P. Jano
 Andó Csaba
 Acs Eleonóra
 Agoston Attila
 Dr. Augustin Béla
 Babelle Péter
 Balsay Sándor
 Beke József
 Benkő Lászlóné
 Bogárné Zoltán
 Bogár István
 Botos Andrea
 Buksa György
 Békeffyiné L. Zsuzsanna
 Békési Róbert
 Bérces Lajos
 Dr. Bálint Zsolt
 Bárdos Péter
 Biróné Czinder Judit
 Csikész József
 Császár Ede
 Deák Etelka
 Dobai Attila
 Dobai Károly
 Erdei Károly
 Ernst Lüttger
 Eszkiné Dávid Mária
 Farkas Ferenc
 Fidlóczky József
 Flandera Tünde
 Fohner Zsolt
 Frank Endre
 Frank Ferenc
 Prof. Dr. Festetics Antal
 Frenyó Gábor
 Gaál Tamás
 Gedefi Attila
 Gelencsérné Bosnyák Edit
 Dr. Gergely Péter
 Geréb György
 Grössing Gusztáv
 Dr. Györfi Aranka
 Göllöcsér Mária
 Gál Melinda
 Hajdu Albert
 Dr. Halom György
 Haulik Klára
 Dr. Hoffmann Sándor
 Dr. Holvay Endre
 Dr. Holzmarné
 Pálvölgyi Márta
 Horesnyi Béla
 Horváth András
 Horváth Gyula

Kanada
 Szentendre
 Budapest
 Jugoszlávia
 Budapest
 Sopron
 Jánosomorja
 Kecel
 Budapest
 Budapest
 Zalaegerszeg
 Szada
 Budapest
 Budapest
 Erd
 Izsák
 Budapest
 Budapest
 Budapest
 Budapest
 USA
 Budapest
 Homokmény
 Homokmény
 Debrecen
 Szank
 Budapest
 Budapest
 Budapest
 Budapest
 Agostyán
 Siófok
 Budapest
 Németsország
 Szügy
 Bakonybél
 Budapest
 Budapest
 Székesfehérvár
 Csobánka
 Budapest
 Budapest
 Budapest
 Dalmad
 Budapest
 Hortobágy
 Tata
 Solymár
 Keszthely
 Budakeszi
 Gödöllő
 Szeged-Tápé
 Zalaegerszeg
 Páty

Magyar Ferenc

Hunyadi József
 Dr. Imre György
 Jakab Attila
 Jankovich Bédán András
 Juhász Árpád
 Kazinczi Zoltán
 Keresztes Gábor
 Kertész László
 Kerényi Dénes
 Király László
 Kis Árpád
 Klenk József
 Korpás Zoltán
 Korpássy Péter
 Krasznai Jánosné
 Laczik Dénes
 Lehmann László
 Lehóczky Gyula
 Lengyel Károlyné

Mesztegyő
 Budapest
 Nyírbátor
 Budapest
 Balassagyarmat
 Kenderes
 Budapest
 Budapest
 Szentendre
 Budapest
 Dabas
 Iklad
 Szolnok
 Budapest
 Budapest
 Piliszentiván
 Fertőújlak
 Budapest
 Budapest
 Budapest

Littay Gyula
 Lorencsics Lajos
 Lugosi Győző
 Lőrincz János
 Mág László
 Dr. Magosi Zoltán
 Dr. Magyar Gábor
 Malinics Erzsébet
 Margitics Máté
 Dr. Mohay András
 Molnár Béla
 Molnár Márk
 Dr. Monoki Ferencné
 Nagy Attila
 Nagy Lili
 özv. Nagy Lászlóné
 Dr. Nagy Sándor
 Nevelő Géza
 Nyomárkay Viktor

Budapest
 Óhid
 Budapest
 Zsámbék
 Dad
 Mezőhegyes
 Budapest
 Esztergom
 Budapest
 Nagykörös
 Fertőd
 Százhalombatta
 Salgótarján
 Szolnok
 Hajdúszoboszló
 Göd
 Siófok
 Leányfalu
 Solymár

Németh Dénes
 Németh Istvánné
 Ocsenás Pál
 Olasz Ernő
 Papp Gábor
 Papp Zoltán
 Dr. Patócs Andrásné
 Dr. Petrányi Győző
 Dr. Pinter Gábor
 Pistur Ildikó
 Porga Zoltán
 Pozsonyi István
 Pál Viktória
 Pálvölgyi Tamás
 Pólainé Szabadits Márta
 Dr. Radoszav Miklós
 Salamon László
 Sáros Ferenc
 Selleyi Józsefné
 Somogyi Elemérné
 Stahl György
 Dr. Szabó Jenőné
 Dr. Szarka János
 Szentmiklósy Lászlóné
 Dr. Szentpéteri Adám
 Szilassy Balázs
 Szira Péter
 Szovics Szilvia
 Széll Péter
 Szép Gabriella
 Dr. Szűcs Miklósné
 Dr. Szűcs Sándor
 Dr. Sárvary Andrásné
 Tagai Péter
 Tahy Katalin
 Tamás Agnes
 Tandori Julianna
 Dr. Tolnai Lajos
 Tolnai Péter
 Dr. Treiber Pálné
 Török László
 Török Zsolt
 Vad László
 Vastagh Katalin
 Vida Tibor
 Vincze Gyula
 Dr. Vámosi Péter
 Vig Sándor
 Dr. Warwasovszky Emil
 Dr. Wgrostza Pálné
 Willi Braun
 Zaffán Tamás
 Zoltán Porga
 Zádor Ildikó

Győr
 Vonyarcvashegy
 Budapest
 Dunakiliti
 Németsország
 Budapest
 Tahy
 Budapest
 Göd
 Szentendre
 USA
 Veresegyház
 Salgótarján
 Budapest
 Gödöllő
 Budapest
 Mórahalom
 Gyermely
 Budapest
 Budapest
 Nagykanizsa
 Budapest
 Budapest
 Kazincbarcika
 Budapest
 Budapest
 Budapest
 Aszód
 Ausztria
 Budapest
 Budapest
 Budapest
 Vécse
 Sárvár
 Budapest
 Budapest
 Szeged
 Miskolc
 Miskolc
 Budapest
 Budapest
 Budapest
 Budapest
 Fót
 Budapest
 Debrecen
 Balatonfüred
 Székesfehérvár
 Budapest
 Németsország
 Budapest
 USA
 Budapest

Támogató szervezetek: Nimród Bérkilövő Vadásztársaság, Somogy Természetvédelmi Szervezet

Az MME a BirdLife International tagszervezete Magyarországon

Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
 1121 Budapest, Költő u. 21. Telefon/fax: (1) 275-6247, (1) 275-6267
 E-mail: mme@c3.hu, mme@mme.zpok.hu
 http://www.3c.hu/~mme

„A természet szolgálatában”